GETUIGENIS

3. PAASTIJD

GETUIGENIS

Tijdschrift voor liturgische en bijbelse vroomheid
ten behoeve van katechese en prediking

1e jaargang - nr. 3 - 1957
De Paastijd

Verschijnt
4 maal per jaar

TER VERANTWOORDING

door Dom Dr. Ambr. Verheul O.S.B.

DE PAASTIJD

Zoals de vastentijd de spreiding is van de lijdens- en stervensfase van de paasviering over de veertig dagen voorbereiding, zo is de heilige vijftigdagentijd de spreiding van de verrijzenisfase van de paasviering over de periode van pasen tot pinksteren. Wij noemen deze periode de paastijd, met als hoogtepunten: verrijzeniszondag, hemelvaart en pinksteren. In dit nummer willen wij, wederom vanuit de H. Schrift, de diepe inhoud van deze feesten benaderen. Het eerste artikel wil een bijbelse motivering zijn, waarom de verrijzenisvoering de kern en het hoogtepunt vormt van het kerkelijk jaar. De bezinning op hemelvaart toont aan, dat Christus door in heerlijkheid ten hemel op te stij-

gen aan zijn apostelen een werkelijkheid heeft willen openbaren, die reeds met zijn verrijzenis feit was geworden, n.l. zijn verheven zijn aan de rechterhand van de Vader. Pinksteren wordt ten slotte gezien als de eerste uitbloei van Christus' paasglorie in de stichting van de Kerk, die overstraald wordt met de Geest van de verrezen Heer. Tussen deze artikels in is een beschouwing over de Goede Herder gelast, omdat de Kerk zelf — getuige de liturgie van de tweede zondag na pasen — het beeld van de Goede Herder, die zijn leven aflegt voor zijn schapen, aanvoelt als sprekend paassymbool.

PASEN

Agnus redemit oves

CHRISTUS VERRIJZENIS, EEN HEILSMYSTERIE

Dom Dr. Ambrosius Verheul O.S.B.

Die christliche Mystik ist eine Auferstehungsmystik, die christliche Freude ist eine Osterfreude, eine Siegesfreude, die christliche Botschaft ist die Osterbotschaft. Und das Zeugnis, auf dem das Christentum gebaut ist, das den Inhalt dieser Botschaft ausmacht, ist das Zeugnis, dasz er wirklich auferstanden ist im Fleische und erschienen ist den Jüngern" (N. von Arseniew, *Die Verklärung der Welt und das Lebens,* Gütersloh, 1955, blz. 166).

De ernst van de veertigdagentijd vindt in de vreugde van de vijftigdagentijd haar bekroning. Was de veertigdagentijd een periode van voorbereiding, boete en vasten, deze van de vijftig dagen na pasen is er een van voltooiing en blijdschap, waarin de

Kerk vanouds alle vasten uit haar programma heeft geschrapt. De H. Quadragesima was een beeld van ons leven, van ons moeizaam op tocht zijn naar de rust in God in het hemelse land van belofte, de H. Pentecoste symboliseert de eindtijd, wanneer wij als beloning voor ons zwoegen het land van het eeuwige Paasfeest zullen ingetreden zijn. Valt in de vasten het hoofdaccent op het strijdend ons ontworstelen aan de macht van Satan, op ons sterven met Christus aan wereld en zonde, de paastijd zal ons bewuster doen beleven, dat wij met Christus zijn verrezen tot het nieuwe leven der genade. De liturgische houding van de vasten was de rouwmoedige zondebewuste van het knielen, deze van de paastijd is het staan, waarmee wij symbolisch tot uitdrukking brengen ons opgestaan zijn met Christus, de Verrezene. De vasten was de periode waarin het Alleluia verstomde, in de paastijd komt aan het vreugdegeroep van het Alleluia haast geen einde in onze kerken, het is het gejubel van het volk Gods, dat na de woestijntijd van de vasten binnengetrokken is in het land van belofte en zich beweegt op de hoogvlakte van de verrijzenisvreugde.
De schakel nu tussen deze twee perioden wordt gevormd door de viering van het paasmysterie, waarvan beide trouwens de voor- en naviering zijn, in zover zij slechts een projectie zijn, voor en achterwaarts in de tijd, van de twee opeenvolgende fasen van het éne paasgebeuren. Christus' verrijzenis straalt haar glanzen uit over het paasoctaaf, de moeder van alle octaven, dat bovendien al spoedig uitgroeide tot een octaaf van 50 ($7 \times 7 + 1$) dagen.
Zo rijk en diep immers bleek het paasmysterie ook in zijn verrijzenisfase, dat men de viering ervan niet bleef beperken tot de paasnacht, doch het een uitbreiding gaf over de heilige vijftigdagentijd. Een oude oratie uit het *Gelasianum* vangt dan ook heel plechtig aan: „Almachtige, eeuwige God, Gij hebt gewild dat het paasgeheim zou besloten liggen in het mysterie van de vijftig dagen . . . ." (ed. Mohlberg O.S.B., 138; blz. 125). Uit dit alles blijkt duidelijk welk een centrale plaats de verrijzenis van Christus inneemt in de kerkelijke viering der liturgie. Dit

kan maar de culturele neerslag zijn van de geloofswerkelijkheid, dat ook in feite Christus' opstanding een centrale plaats inneemt in de christelijke heilseconomie. Dit benaderend te laten aanvoelen, hoofdzakelijk aan de hand van de H. Schrift, is de opzet van onderhavig artikel [1]).

De apostolische prediking: getuigenis van Christus' opstanding

Wie de keuze van de epistelperikopen voor het paasoctaaf nagaat zal het opvallen, dat deze van de maandag, dinsdag en woensdag genomen zijn uit toespraken van Petrus en Paulus, waar deze getuigenis afleggen van de verrijzenis (respectievelijk: Hand. 10, 37-43; 13, 16, 26-33; 3, 13-15, 17-19) [2]). Dit ligt eigenlijk voor de hand, want de exegeten weten er op te wijzen, dat de apostolische prediking, die Jood en heiden met het christendom bekend maakte, het feit der verrijzenis tot kernpunt had. Trouwens de bepaling van het apostelschap, als wij ons zo technisch mogen uitdrukken, viel in de apostolische tijd grotendeels samen met „getuige te zijn van Christus' verrijzenis". Gaat men de betreffende teksten van de Handelingen na, dan komt men tot de bevinding, dat verschillende elementen in het nieuw-testamentische begrip „getuige" bevat liggen.
Allereerst is iedere getuige een oog- en oorgetuige, die getuigenis aflegt van wat hij zelf heeft gehoord en gezien, m.a.w. wat hij getuigt zijn historische feiten (Lk. 24, 48; Hand. 1, 8). Dit oog- en oorgetuigenschap spitst zich echter spontaan toe op de verrijzenis (Hand. 1, 22; 2, 32; 3, 15; 4, 33; 5, 27-32; 10, 39-42; 13, 29-41). Het meest sprekende voorbeeld hiervan is wel Hand. 1, 21-22: wanneer de apostelen een twaalfde apostel kiezen in plaats van Judas, dan beperkt hun keuze zich onder hen „die met ons samen waren al de tijd, dat de Heer Jesus onder ons heeft geleefd, te beginnen bij de doop van de Jordaan door Joannes tot op de dag, dat Hij van ons werd weggenomen, opdat Hij samen met ons getuigenis van zijn verrijzenis worde".
Deze toespitsing op de verrijzenis is allereerst te verklaren door

de ontzaglijke geestelijke verandering, die het zien van de Verrezene bij de leerlingen, evenals later bij Paulus, bewerkte. Bovendien bestonden er slechts zeer weinig getuigen van Jesus' verrijzenis, terwijl er ontelbare getuigen waren van Jesus' omwandeling op aarde en van zijn lijden en sterven. Het beslissend motief echter voor deze toespitsing ligt wel hierin, dat zonder haar de prediking over Jesus ijdel geweest ware (1 Cor. 15, 17), omdat toch door haar lijden en dood van Christus hun betekenis kregen: slechts zij immers leverde naar buiten het bewijs van het overwinnend karakter van Christus' sterven ten overstaan van zonde en dood.

Trouwens, het was de apostelen in hun prediking niet louter te doen om het blote feit van de verrijzenis als apologetisch argument voor de waarachtigheid van wat zij verkondigden; van de aanvang af zagen zij erin het verheven worden van Christus, aan de rechterhand van de Vader (Hand. 2, 33), zijn aangesteld worden als „Rechter van levenden en doden" (Hand. 10, 43), als Leidsman en Verlosser" (Hand. 5, 31), als „Heer en Christus" (Hand. 3, 36).

Al deze titels houden in, dat Christus sinds zijn verrijzenis als de verheerlijkte Heer, de Kurios, zijn messiaanse waardigheid heeft aanvaard en de uitoefening van zijn messiaanse macht begonnen is: de beloften aan de vaderen gedaan zijn met zijn verrijzenis in vervulling gegaan (Hand. 13, 33), de lang verwachte eindtijd met de messiaanse zegeningen (Hand. 3, 26) heeft een aanvang genomen, de periode van de vergiffenis der zonden (Hand. 3, 13; 5, 31; 10, 43; 13, 38) is begonnen. Voortaan zal al wie de naam van de Kurios, de verheerlijkte Heer aanroept, zaligheid en genezing kunnen bekomen (Hand. 3, 16; 4, 10, 12). Ook de uitstorting der geestesgaven op het pinksterfeest worden door Sint-Petrus in zijn eerste rede uitdrukkelijk in verband gebracht met Christus' verrijzenis: Christus is door zijn verrijzenis verheven aan Gods rechterhand en heeft er van de Vader de beloofde H. Geest ontvangen, het is deze verrijzenisgave, welke de Heer op de pinksterdag over de apostelen heeft uitgestort (Hand. 2, 33); daardoor is dan de profetie van Joel

over de messiaanse eindtijd in vervulling gegaan (Hand. 2, 16-21).
Wel moeten wij toegeven, dat de verlossende kracht van de verrijzenis in de eerste prediking der apostelen nog niet zo uitdrukkelijk betuigd en theologisch uitgewerkt is, doch in ieder geval zijn er teksten te over, die duidelijk maken, dat Jesus door zijn verrijzenis gesteld werd in de uitoefening van zijn messiaanse macht en dat sindsdien verlossing en vergiffenis der zonde, het delen in de messiaanse goederen en zegeningen, in de gaven van de Heilige Geest weer mogelijk waren.

Sint-Paulus: de heraut van Christus' verrijzenis

Moeten wij ons erover verwonderen, dat er moeilijk een bladzijde van Sint-Paulus' brieven is aan te wijzen waar niet, rechtstreeks of onrechtstreeks, sprake is van Christus' verrijzenis? Als iemand de kracht van Christus' verrijzenis ervaren heeft, dan is het wel Paulus geweest. Op het moment immers dat hij, de farizeër, de hardnekkige verdediger van de joodse tradities (tradities van *mensen* had Christus ze eens genoemd) de Kerk van God het hevigst vervolgde, is de verrezen Heer in al zijn glorie aan hem verschenen, en heeft Hij Paulus in dat éne ogenblik van de openbaring van zijn heerlijkheid — nooit verwacht voorspel van de messiasopenbaring bij de eindtijd! — tot christen en apostel gemaakt, dit is, de heerlijkheid van zijn verrijzenis over hem uitgestraald en hem gemaakt tot getuige van zijn verrijzenis onder de heidenen. Paulus zal in zijn apostolische loopbaan meerdere malen zijn apostelzijn te verdedigen hebben (1 Cor. 9, 1-3; 15, 9-10; 2 Cor. 10-13; Gal. 1-2), maar steeds zal hij er zich dan op beroepen de verrezen Heer gezien te hebben, ooggetuige te zijn geweest van zijn verrijzenis (1 Cor. 9, 1; 15, 10; Gal. 1, 16); ja, hij zal herhaalde malen het apostolaat doen uitkomen als een charismatische gave, die al de andere charismata te boven gaat (1 Cor. 12, 28; Eph. 4, 8, 11), hem door de Verrezene geschonken (Rom. 1, 5).

Christus' verrijzenis staat dan ook bij Paulus in het kernpunt van zijn prediking. In 1 Cor. 15, 1-8 geeft hij dit apostolisch kerygma, zoals het in de eerste traditie werd doorgegeven, nog zuiver weer. Doch Paulus heeft meer gedaan; hij is de eerste geweest die zich op de gegevens van de traditie theologisch heeft bezonnen; en daarom mogen wij hem zonder overdrijving als de eerste theoloog van Christus' verrijzenis beschouwen. Wanneer wij in de aanhef van de Romeinenbrief eveneens een weergave van het paulinisch kerygma vinden, dan treft ons al aanstonds de theologische verrijking van het thema: „Paulus, dienaar van Jesus Christus, geroepen als apostel en bestemd voor het evangelie van God, dat Deze tevoren door zijn profeten in de heilige schriften had aangekondigd over zijn Zoon: die naar het vlees uit Davids zaad is gesproten en naar de Geest van Heiligheid tot Zoon van God in kracht is gesteld door zijn opstanding uit de doden" (Rom. 1, 1-4). Wel was Christus van alle eeuwigheid Zoon van God, doch zijn verrijzenis betekende in deze als het ware een wedergeboorte (niet voor niets past Paulus elders ps. 2, 7 „Gij zijt mijn Zoon; Ik heb U heden verwekt" op de verrijzenis toe: Hand. 13, 33; Hebr. 1, 5), waardoor Hij werd tot *Filius Dei in virtute*, „Zoon van God in kracht", d.w.z. de Zoon van God, die voortaan de macht bezat om zijn verrijzeniskracht en heerlijkheid over de anderen uit te storten. In deze korte betiteling ligt de leer van de verlossende kracht van Christus' verrijzenis in de kiem reeds opgesloten, zoals wij ze ook kernachtig en nog onuitgewerkt verwoord vinden, waar Sint-Paulus zegt, dat de nieuwe Adam, Christus, door zijn verrijzenis werd tot „levendmakende Geest", d.w.z. niet alleen drager van de Geest, die slechts zijn uitwerking had op het eigen verheerlijkte, vergeestelijke Lichaam van Christus, maar voortaan ook de Geest verder kan mededelen, en door de Geest deelachtig kan maken aan het leven van zijn verrijzenis (1 Cor. 15, 45).

Deze heilswaarde van Christus' verrijzenis vinden wij wel het sterkst betuigd in Rom. 4, 24 waar Paulus de verlossende kracht van Christus' verrijzenis op één lijn plaatst met deze van zijn

dood: „Hij werd overgeleverd om onze ongerechtigheden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking". Jesus is niet alleen voor ons gestorven, Hij is ook *voor ons, omwille van ons, om ons te verlossen* verrezen (cfr. 2 Cor. 5, 15). Door contact met zijn dood sterven wij aan de zonde, door contact met zijn verrijzenis ontvangen wij de rechtvaardigheid. Christus is sinds zijn verrijzenis in staat zijn eigen paasmysterie van doorgang van dood naar verrijzenis op de mensheid uit te werken; Hij voltrekt zijn paasmysterie aan ons door de sacramenten, door het christelijk leven van iedere dag, en vooral door ons op te wekken op de jongste dag.

Het doopsel als paasmysterie

Alle deelname aan Christus' verrijzenisleven wordt maar mogelijk door een in contact komen met het verheerlijkte Lichaam van de verrezen Christus, dat sinds de verrijzenis tot het grote heilsorgaan, het grote instrument van de verlossing is geworden, waarlangs Christus' leven ons wordt medegedeeld. Daarom zal Sint-Paulus spreken van een gedoopt worden „naar Christus toe" (Gal. 3, 27; Rom. 6, 3; cfr. 1 Cor. 10, 2), of nog uitdrukkelijker „naar het Lichaam van Christus toe" (1 Cor. 12, 13), zodat wij omkleed worden met de heerlijkheid — in verborgenheid nog weliswaar — van de verrezen Heer. Het is de positieve fase van wat er plaats grijpt bij het doopsel en waarvan wij in Rom. 6, 3-4 de kroongetuige vinden: „In die gemeenschap met zijn dood zijn we dus begraven met Hem door het doopsel, opdat ook wij een nieuw leven zouden leiden, zoals Christus door de glorie van de Vader uit de doden is opgewekt. Wanneer wij met Hem zijn samengegroeid door het beeld van de dood, dan zullen wij het ook wezen door dat van zijn verrijzenis . . . . Zijn wij met Christus gestorven, dan geloven wij ook dat wij met Christus zullen leven". Door het sacrament der onderdompeling (wat is het sacramentele doopsymbool toch rudimentair geworden!) sterven wij met Christus; maar zoals Christus stierf om te ver-

rijzen, stijgen ook wij weer uit het water op: dit is het sacramentele beeld van ons verrijzen met Hem. Het zondige Adamsleven sterft, doch een nieuw leven, het Christusleven van de nieuwe Adam ontkiemt. Zoals in het verlossende paasmysterie dood en verrijzenis onafscheidelijk met elkander verbonden zijn als twee zijden van een medaille, zo vinden wij ook bij de deelname aan het paasmysterie in het doopsel beide aspecten terug: wij sterven met Christus aan de zonde om te verrijzen met Hem tot het nieuwe leven der genade: ,,Want met Hem zijt ge door het doopsel begraven, met Hem zijt gij ook verrezen door het geloof in de almacht van God, die Hem uit de doden heeft opgewekt. Ook u die dood waart door uw zonden en door uw onbesneden vlees, heeft Hij levend gemaakt tezamen met Hem" (Col. 2, 12-13; cfr. Ef. 2,5; Col. 3, 1).

De eucharistie als paasmysterie

Doch ook de viering van de eucharistie is niet te begrijpen zonder haar nauw verband met het mysterie van Christus' verrijzenis. Het vreugdekarakter, dat over ,,de breking des broods", oudste benaming van de eucharistieviering vanaf de apostolische tijden, reeds lag (Hand. 2, 46), vindt volgens de hedendaagse exegeten zijn verklaring hierin, dat de eerste christenen van Jerusalem de heilige maaltijd beleefden als de voortzetting van de maaltijden, die de verrezen Heer na zijn verrijzenis hield met zijn apostelen (cfr. Marc. 16, 14; Lk. 24, 30; Hand. 1, 4). Wel zal Sint-Paulus later sterker de band van de eucharistieviering met het ,,Avondmaal van de Heer" onderlijnen (1 Cor. 11, 12) en haar doen voorkomen als een gedachtenismaaltijd van Christus' dood, maar toch zal ook bij hem de verrijzenis de diepste oorzaak blijven van de vreugdeglans die van de viering uitgaat: ,,Zo dikwijls gij dit brood eet en de kelk drinkt, verkondigt gij de dood des Heren" (1 Cor. 11, 26), zoals een heraut een blijde gebeurtenis verkondigt. De dood van de Heer was voor Sint-Paulus een triomfaal gebeuren, omdat hij haar zag in het licht

van de opstanding, vanuit het perspectief van de overwinning op de dood. Hier ligt dan ook de diepe grond, waarom de eerste christenen de verrijzenis van de Heer op de eerste dag van de week — daarom de dag van de Kurios, van de verheerlijkte Heer genoemd — niet beter wisten te vieren dan door tezamen te komen voor de viering van de eucharistie (Hand. 20, 7), die vanouds wel in de vroege morgen zal zijn gevierd op het moment van het opgaan der zon, symbool van het opstaan van Christus, de Zon der gerechtigheid uit het graf, als de aankondiger van de nieuwe dageraad der genade. De Kerk is dan ook in continuïteit met de oudste apostolische traditie, wanneer zij in het grote dankgebed onmiddellijk na de consecratie bidt: „En daarom vieren wij Heer, wij uw dienaren en ook heel uw heilig volk, de gedachtenis van het heilig lijden van Christus, uw Zoon, onze Heer, *van zijn verrijzenis uit de doden en ook zijn hemelvaart in heerlijkheid*", daarmee te kennen gevende dat iedere eucharistie tevens verrijzenisviering is.
Deze werkelijkheid kunnen wij trouwens nog langs een andere zijde benaderen. De Christus, die tegenwoordig komt tijdens de viering is de verheerlijkte Heer, die wij juist te nuttigen krijgen, opdat wij in grotere mate aan zijn verrijzenisleven zouden deelkrijgen. Wedergeboren tot het nieuwe leven van Christus in het doopsel, moet dit leven in ons groeien door het voedsel van de eucharistie, dat in ons als een zaad en een kiem wordt gelegd voor de opstanding met Christus op de jongste dag: „Wie mijn Vlees eet en mijn Bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem en Ik zal hem op de jongste dag doen verrijzen" (Joh. 6, 54). Daarom zal Sint-Ignatius een halve eeuw later de eucharistie kernachtig noemen „een geneesmiddel om niet te sterven" en zal Sint-Irenaeus tegen het einde van de tweede eeuw onvergetelijk schone bladzijden schrijven over het verband tussen Christus' verrijzenis en eucharistie en onze opstanding bij de eindparousie: „Hoe zou ons lichaam niet deelachtig worden aan het eeuwig leven, dat toch gevoed wordt met het Lichaam en Bloed van de Heer, van wie het ook een lidmaat is? Onze lichamen, die deel hebben aan de eucharistie, zijn niet meer vergankelijk, omdat zij de hoop

op de verrijzenis in zich dragen" (*Adv. haer.* V, 2, 3). Mag het ons dan verwonderen, dat het laatste gebed na de communie op goede vrijdag van de eucharistie spreekt als van een „paasmysterie" (*paschale mysterium*) en het in de postcommunio van de paasnacht heet, dat wij met „de paasgeheimen" (*sacramentis paschalibus)* gevoed zijn?

Het christelijk leven als paasmysterie

Doch wie in het doopsel met de Heer opstond tot het nieuwe leven, wie in de eucharistie regelmatig met Zijn verrijzenisleven wordt gevoed, moet ook als verrezene, als nieuw schepsel leven, moet in zijn leven doen uitkomen, dat hij met Christus gestorven is aan de zonde en nog slechts leeft met Hem voor God. Dit is dan ook de conclusie, die Sint-Paulus trekt, nadat hij in Rom. 6 het paasmysterie van het doopsel heeft uiteengezet: „Zo moet gij u beschouwen als dood voor de zonde, maar als levend voor God in Christus Jesus? Laat dus de zonde in uw sterfelijk lichaam niet heersen, zodat gij zijn lusten opvolgt, en stelt uw ledematen niet in dienst van de zonde als werktuigen van de ongerechtigheid. Maar stelt U zelf in dienst van God als herleefd uit de dood" (Rom. 6, 11-13).
Onze christelijke zedeleer mag niet verworden tot een louter humanistische moraal, mag niet eenzijdig uitgaan van ons louter natuurlijk mens zijn, doch moet stevig gegrondvest zijn op de verheffing van de menselijke natuur tot de bovennatuur. Wij moeten in ons christelijk leven steeds meer worden tot wat wij door het doopsel reeds zijn. Hetgeen aan Christus geschiedde, moet ook aan de christen voltrokken worden. Het medesterven en de medeverrijzenis met Christus, dat door het doopsel ontologisch sacramenteel op ons is uitgewerkt, moeten wij in ons christelijk leven ook ethisch en ascetisch uitwerken, door dagelijks te sterven met Christus en te leven als verrezene: „Met Christus ben ik gekruisigd. Ik zelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij" (Gal. 2, 20); „Zij die Christus toebehoren hebben

het vlees gekruisigd met zijn driften en begeerten" (Gal. 5, 24). Het christelijk leven bestaat in het verwerkelijken van wat men door het doopsel geworden is: „Zo gij dan met Christus verrezen zijt, zoekt dan ook naar wat hierboven is: waar Christus is gezeten aan Gods rechterhand. Weest bedacht op wat daarboven is, en niet op het aardse. Want gij zijt dood en uw leven is verborgen met Christus in God" (Col. 3, 1-3). Het paasmysterie dat in het doopsel aan ons is voltrokken is de diepe grond, waarom wij datzelfde paasmysterie van overgang van dood naar leven ook ethisch en ascetisch moeten uitwerken.
Ook alle lijden, kommer en tegenslag in het leven vindt zijn laatste motivering en oplossing in dit blijde geheim van Christus' Pascha: „Te allen tijde dragen wij Jesus' doodslijden in het lichaam rond, opdat ook Jesus' leven door ons lichaam wordt geopenbaard. Want tijdens ons leven worden wij voortdurend ten dode overgeleverd om Jesus' wil, opdat ook het leven van Jesus door ons sterfelijk vlees wordt geopenbaard" (2 Cor. 4, 10). Slechts een rotsvast en levend geloof in de werkelijkheid van Christus' verrijzenis kan aan het christelijk leven die optimistische trek terugschenken, welke het zo nodig heeft en welke wij zo bemoedigend vertolkt vinden in de eerste brief van Petrus: „Geliefden, staat niet verbaasd over de brand der beproeving, die bij u uitslaat, alsof u iets vreemds overkwam! Maar verheugt U veeleer, naarmate gij deel hebt aan het lijden van Christus, opdat gij ook blijde moogt juichen als zijn glorie verschijnt. Zalig zijt gij, zo gij om Christus' naam smaad ondergaat, want dan rust op u de Geest der glorie, de Geest van God" (1 Petr. 4, 12-14). Slechts iemand die ten volle *leefde* uit het geloof in de verrijzenis, kon zulke sublieme woorden schrijven.

De opstanding op de jongste dag: inzet van het eeuwige paasmysterie

Zo staat dus het paasmysterie aan het begin van ons leven (doopsel), wordt het geheel ons christelijk leven door op ons

uitgewerkt (eucharistie), en is al ons pogen en zwoegen naar omhoog hier op aarde niet in te denken zonder ditzelfde paasgeheim van Christus' lijden, sterven en verrijzen, dat wij ook ethisch en ascetisch moeten verwezenlijken. Dit laatste doet blijkbaar al veronderstellen, dat wij de verlossing door Christus nog niet ten volle deelachtig zijn geworden. En inderdaad, wij bezitten nog maar de eerstelingen van de Geest, die nog grotere gaven in het vooruitzicht stelt; wel hebben wij door doopsel en andere sacramenten deel aan Christus' verheerlijking, doch nog maar ten dele, als een begingave, die in ons roept om de gave der volledige verheerlijking der medeverrijzenis ten volle: ,,Wij die de eerstelingen des Geestes bezitten, ook wij zuchten in ons binnenste naar de verlossing van ons lichaam" (Rom. 8, 19). Daarom is ons leven hier op aarde noodzakelijk in wezen een tussenstadium en staat het, behalve in het teken van de vreugde over de medeverrijzenis bij het doopsel, in het teken van hoop en verlangen naar de eindparousie: ,,Verlost zijn wij om te hopen", zegt Sint-Paulus in de Romeinenbrief en bij Sint-Petrus heet het, dat de Vader ons ,,door de opstanding van Jesus Christus uit de doden deed wedergeboren worden tot een levende hoop, tot een onbederfelijke, onbezoedelde en onvergankelijke erfenis" (1 Petr. 1, 3). Hier op aarde behoort het dan ook nog tot ons christelijk levensprogramma ,,gelijkvormig te worden aan Christus' dood, om eenmaal te komen tot de opstanding uit de doden" (Phil. 3, 11).

Wanneer bij de eindtijd de verheerlijkte Heer in volle verrijzenisglorie zal wederkomen, dan eerst zal aan ons in al zijn volheid en definitief het paasmysterie voltrokken worden. Ook ten opzichte van onze medeverrijzenis op het einde der tijden bezit Christus' opstanding een verlossende waarde, ook tussen deze twee bestaat er een causaal verband. Christus is de eerste uit de opstanding der doden" (Hand. 26, 23); Hij wordt daarom in de oudste christelijke hymne op Hem bij Sint-Paulus bezongen als ,,het begin, de Eerstgeborene uit de doden" (Col. 1, 18). Christus is de Eerste van hen die uit de dood zijn opgestaan, de Eerste van een reeks welke dan ook de opstanding van zijn lede-

maten in de Kerk en de *ecclesia resurgentium* zegt Sint-Ambrosius zinvol — met hoopvolle zekerheid veronderstelt. Doch dit is dan niet alleen chronologisch op te vatten, maar ook zo, dat de Eerste ook de erop volgende reeks met zich mee trekt. Ook hier laat de leer van Sint-Paulus geen twijfel: ,,Christus is van de doden verrezen als Eersteling onder hen, die ontslapen zijn. Want omdat door één mens de dood is gekomen, daarom is ook door één mens de opstanding der doden. Zoals allen in Adam sterven, zo zullen ook allen in Christus herleven" (1 Cor. 15, 20-22). Was Adam de oorzaak van onze dood, Christus de nieuwe Adam is de oorzaak van onze verrijzenis. Daarom zullen wij bij de eindparousie ook naar het beeld van zijn verheerlijkt Lichaam verrijzen; ook in de orde van de exemplariteit is Christus de oorzaak van onze medeverrijzenis: naar zijn verheerlijkt model zullen wij eens omgevormd worden, gelijkvormig aan het beeld van de Zoon: ,,Wij verwachten de Verlosser Jesus Christus, de Heer: Hij zal ons vernederd lichaam herscheppen aan zijn verheerlijkt Lichaam gelijk, door de kracht (die Hij bij zijn opstanding ontving!), waarmee Hij alles aan zich onderwerpen kan" (Phil. 3, 20-21).

---

1) Men leze eens aandachtig achter elkander na: Hand. 2, 22-36; 3, 12-16; 4, 9-12; 10, 34-43; 13, 26-41; en 1 Cor. 15, 3-5; men zal verbaasd staan, hoe in de apostolische prediking het thema van Christus' verrijzenis volgens een bepaald schema behandeld werd.

2) Wie een uitgebreide studie over het onderwerp van dit artikel wil maken, verwijzen wij naar het niet genoeg aan te prijzen boek: F. X. Durwell, *La résurrection de Jésus, mystère de salut.* — Le Puy-Paris, éditions Xavier Mappus, 2e uitgave, 1955.

Super aquam refectionis educavit me.

Een Paasgestalte: de goede Herder

Prof. Dr Fl. Hofman

De **Goede Herder**! Bij niet weinig christenen, meen ik, raakt het eenvoudig uitspreken van deze woorden een aantal snaren aan van zeer intieme aard: aantrekking, ontroering zelfs en toch ook een soort lichte, voorzichtige en nauwelijks bewuste weerzin.

Er is het welbekend goedkoop-romantisch prentje (met het sentimenteel kijkend schaapje en dito herdertje — en riek ik geen parfum?). Er is het onprettig gevoel met een schaap vergeleken te worden: we vinden het voor „grote mensen" toch wat generend, en de gedachte aan „streling" stoot bij de meesten op een spontaan inwendig verzet . . . .

Maar er is ook de heerlijke rijkdom, de sterke geladenheid waardoor het beeld van de Goede Herder sinds alle christentijden dierbaar en onvervangbaar is. Het beeld heeft inderdaad een

zeer *rijke* zin, zoals elk symbool trouwens. En onze weerzin komt vrijwel zeker hieruit voort, dat men één aspect, en wel een affectief, ten overvloede heeft benadrukt. Daarom stellen we ons voor, in dit artikel de *verschillende* componenten van de Goede Herder-gestalte in hun oorspronkelijke betekenis en gevoelswaarde te *onderscheiden* door hun herkomst na te gaan en hen in hun enkelvoudigheid te belichten.
Eerst en vooral zullen we met enkele woorden aangeven, waarom de vroegste voorstellingen van de Goede Herder in de christelijke kunst ons van weinig nut zijn in dit zoeken naar de „zin" van de gestalte. Vervolgens schetsen we summier wat het Oude Testament aan de eerste christenen reeds meegaf als erfenis op gebied van herderssymboliek. Daarna trachten we de verschillende componenten van de nieuwtestamentische Goede Herder-gestalte op te sporen en toch even te ontleden. Ten slotte bieden we een beschouwing over de wijze waarop de Goede Herder aanwezig wordt in de misliturgie van de 2e zondag na Pasen.

Invloed van de heidense romantiek

Op de muren van de catacomben, op lampen, bekers, ringen en sarcofagen: overal trof men in de 2e eeuw het beeld aan van Christus voorgesteld als een herder. Vanwaar die vroege en zo wijde verspreiding?
Indien we met nederigheid de historische klaarblijkelijkheden aanvaarden, kunnen we niet loochenen, dat de eerste christenen, op dit punt, zoals over heel de lijn van kunst en cultuur, zeer veel verschuldigd zijn aan de heidense beschaving.
Concreet kunnen we deze afhankelijkheid als volgt schetsen. De Christus-herder-beelden ontstaan in de tijd dat de Grieks-Romeinse wereld nog steeds de romantiek zag bloeien. Vergilius had zopas aan het *herderslied* een nieuwe bloeiperiode bezorgd door zijn fameuze *Bucolica*. De stedelingen, oververzadigd en niet gelukkig, trokken met de wandelstok of met de verbeelding naar het platte land, verheerlijkten de „natuur"; de dichters lie-

ten ongelovelijk beschaafde herders en herderinnetjes muziekwedstrijden en liefde-toernooien houden in paradijselijke landschappen. Zoals later de hofdames van het Lodewijk XIV-tijdperk zouden doen — literaire en geschilderde portretten bewijzen dit — vertederden zij zich over lammetjes-zoet en beschouwden zij (enkel in hun verbeelding natuurlijk) de herder als een half-bovenaards wezen.

In de heidense herdersidyllen namen Orfeus en Hermes een bevoorrechte plaats in. In de mythen immers gold de eerste als de natuurkunstenaar die met zijn muzikaal spel de dieren betoverde, terwijl Hermes, die traditioneel met een ram op de schouders werd afgebeeld, de goddelijke bode bij uitstek was. Beide beelden, evenals de herdersromantiek in het algemeen, beïnvloedden sterk de christelijke voorstellingen van Christus-Herder.

Welke ideële zin treffen wij nu in feite in de christelijke herdersbeelden aan? Het is niet gemakkelijk dit precies te zeggen. Wat meest opvalt is: hoe *jong* de man is die Christus moet voorstellen; in de regel is hij kort gekleed, mist de baard, en schijnt wel een „mooie" jongeling te willen zijn. Eigenaardig samentreffen: het Griekse woordje *kalos* betekent zowel „goed" als „mooi", zodat men bijna zou gaan spreken van de „mooie herder" uit de catacomben! In elk geval namen de voorstellingen van Christus-Herder in de vrij felle twist van de 2e en 3e eeuw nopens de (lichamelijke) schoonheid of lelijkheid van Christus, een ondubbelzinnige positie in.

Het is echter moeilijk te zeggen, welk *bijbels* en oorspronkelijk christelijk element men in de oude herdersvoorstellingen van Christus heeft willen leggen. Meestal steekt de voor ons nog bereikbare bedoeling weinig af tegen de heidense achtergrond[1]). We geloven niet te overdrijven wanneer we beweren dat de plastische verwerking van de bijbelse Goede-Herder-gestalte *van in den beginne* in gebreke is gebleven.

1) In zijn mooi boek over de oorsprong, het wel en wee, en het mysterie van de eerste christelijke kunst, *Christus' oudste Gewaad*, spreekt Prof. F. van der Meer op een tiental plaatsen over het goede Herder-motief. Hij geeft de afbeeldingen een enkele maal een goed punt, maar quoteert ze doorlopend flink laag.

Drie herders in het O.T.

In de oudtestamentische teksten komt het beeld van de herder dikwijls voor. Het zou ons te ver voeren de voornaamste betekenissen (de eigenlijke „zin") zelfs maar op te sommen. We vergenoegen ons met twee bemerkingen aangaande de personen op wie het beeld wordt toegepast.
Vóór alles is het *God* die de herder van zijn volk genoemd wordt: Israël is zijn kudde, Hij leidt het, weidt het, verzorgt het, is er meester over. Daarnaast worden ook de leiders van het volk met herders vergeleken, hetzij het *goede* leiders geldt (als Josuë en David), hetzij *slechte* leiders worden bedoeld: „Wee de herders die vernielen en verstrooien . . . ." (Jer. 23, 1).
Op één enkele plaats wordt ook de *Messias* onder de herdergestalte beschreven. Het is de bekende tekst van Ezechiël 34: „Dan zal ik één herder over hen aanstellen, om hen te hoeden: mijn dienaar David [2]). Die zal hen weiden en een echte herder voor hen zijn . . . ." (Ez. 34, 23 vlg.).
Deze laatste tekst is nog om een andere reden merkwaardig: in dit éne hoofdstuk van Ezechiël komen zowel de leiders van het volk (in dit geval *slechte*), de Messias als ook *Jahweh zelf* onder de benaming „herder" voor. De tegenstelling „huidige leiders — messias" is normaal en roept spontaan het contrastbeeld op: „slechte leiders — goede leider" (daar de slechte herders in de eerste plaats de Israëlietische koningen zijn, is de messiasvoorstelling ook wel in de koninklijke lijn te zoeken). Ons echter komt het vreemd voor in éénzelfde context zowel Jahweh zelf als de Messias als herder voorgesteld te zien. Jahweh zegt: „Ik zal mijn schapen zelf weiden, hen zelf laten legeren . . . . Het vermiste dier zoek ik op, het verdwaalde breng ik terug; het gewonde zal ik verbinden, het verzwakte sterken, het vette en het gezonde dier blijven verzorgen. Ik zal hen weiden zoals het behoort!" (Ez. 34, 15-16).
Zo gemakkelijk springt de Jood dus over van Jahweh naar de

---

2) Zoals in nog andere teksten betekent *David* hier wel „Messias", net zoals *Zoon van David.*

Messias. Jahweh zegt „Ik *zelf*", maar onmiddellijk daarop is het de Messias die „weidt". Dit verspringen was de Joden ongetwijfeld vertrouwd en aangenaam [3]).

Herders-trekken bij de synoptici

Een als dusdanig beschreven en benoemde herder-gestalte bieden de eerste drie evangelisten ons niet. Toch is het mogelijk bij hen trekken te vinden die reeds zeer zinvol zijn. Sommen we kort de voornaamste gegevens op:
1. *De parabel van het verloren schaap* (Lk. 15, 1-7). Deze parabel is de eerste van drie „terugvinding-parabels": hij wordt gevolgd door die van de *verloren* drachme (v. 8-10) en van de *verloren* zoon (v. 11-32). Lucas zegt uitdrukkelijk dat de „teruggevondenen" de *zondaars* zijn. De eigenlijke pointe van de drie parabels, zoals we ze nu lezen in Lk. 15, is wel de vreugde van het weervinden (v. 7, 10, 32).
Lucas zegt echter nergens precies *wie* de terugvinder is. Hij spreekt over vreugde „in de hemel", „bij de engelen Gods". Beide uitdrukkingen werden in Jesus' tijd wel als omschrijvingsvormen gebruikt om God zelf aan te duiden. De terugvinder is dan God, en de bedoeling van de parabels: duidelijk te maken hoe goed God is.
Er ligt een zekere tederheid in de parabel van het verloren schaap — hoewel de verhoudingen in de parabel van de verloren zoon veel menselijker en ontroerender zijn — vooral door het zinnetje: „En als hij het gevonden heeft, legt hij het verheugd op zijn schouders" (v. 5). Hier klinkt wel iets door van de gedurfde liefde-beelden die de profeten gebruikten om Jahweh's

---

3) Dezelfde verspringing — met haar bijna onoverkomenlijke moeilijkheden voor westerse begrippen — vinden we ook in de zgn. Ebed-Jahweh-liederen van Deutero-Isaias, waar zowel de Messias als het uitverkoren volk geviseerd wordt door het *éne* beeld van de „lijdende dienaar van Jahweh". Nogmaals dezelfde verspringing in het beeld van de *Mensenzoon* uit het boek Daniël: nu eens is dat de Messias, dan weer het uitverkoren volk.

liefde voor zijn volk te beschrijven [4]). Jesus beschrijft hier de *bekeringsvreugde van God.*
Toch is het niet onzinnig diezelfde bekeringsvreugde (in het beeld van de herder met het honderdste schaap) ook toe te schrijven aan Jesus zelf, zoals b.v. de bekende exegeet Bultmann doet. Dit wordt ons niet enkel toegelaten door de hoger aangestipte gezamenlijke aanspraak van God en van de Messias op het beeld van de goede herder, maar ook schijnt Lucas zelf het ons te suggereren. In zijn inleiding op de drie parabels zegt hij immers, dat Jesus ze verhaalde omdat de farizeeën verontwaardigd waren daar *Jesus* de zondaars ontving en met hen at (v.2).

2. *De broodvermenigvuldiging.* Als motief van de broodvermenigvuldiging geeft Marcus aan: dat Jesus medelijden had met de schare, die dwaalde „als een kudde zonder herder" (Mc. 6, 34). Het beeld van de herderloze kudde was klassiek om een aan zichzelf en zijn verderf overgelaten volk aan te duiden (vgl. 1 Kon. 22, 17; 2 Kron. 18, 16; Num. 27, 17).
Het *medelijden* van Jesus wordt ons gemeld in een onvertaalbaar woord: de *splanchna* (ingewanden, hart, de bronnen van intieme aandoening) worden geraakt. Dezelfde term, ons door het Latijn bewaard in de *„viscera misericordiae"* (vgl. Lc. 1, 78), treffen we buiten de verhalen van de broodvermenigvuldigingen nog aan in de zeldzame gevallen waarin Jesus' ontroering vóór een mirakel wordt vermeld: bij de twee blinden (Mt. 20, 34), een melaatse (Mc. 1, 41), bij het zien van de weduwe van Naïm (Lc. 7, 13). Ook horen we dit woord op de lippen van de vader van de epileptische knaap (Mc. 9, 21), en in de para-

---

4) Dergelijke vertedering vinden we b.v. bij Oseas:

Ik was het (God), die Efraim leerde lopen,
en die hem op mijn arm heb gedragen.
Maar zij erkenden niet,
dat Ik hen verpleegde
Ik bond hen aan mij met mensen-banden
en met koorden van liefde.
Ik drukte hen aan mijn wang als een min,
boog mij over hen heen, om hen te voeden (Os. 11, 3-5).

bels van de barmhartige samaritaan (Lc. 10, 33) en van de — verwondert het ons? — verloren zoon (Lc. 15, 20). Ook hier dus een zekere tederheid!

De *zin* van de broodvermenigvuldiging bij Marcus blijkt uit twee rappels. Tijdens de nacht erop volgend verwijst Jesus reeds naar die *zin*. Hij wandelt over het water en bedaart de storm, maar de leerlingen „waren geheel van streek, want ze waren door de broden nog niet tot *inzicht* gekomen maar hun hart was *blind* gebleven" (Mc. 6, 51-52). Jesus spreekt het woord uit: „Kleingelovigen!" (Mt. 14, 31). Een tweede rappel komt na de tweede broodvermenigvuldiging, als besluit van de „sectie der broden". De leerlingen hadden geen brood meegenomen, begrijpen Jesus' woorden over het zuurdeeg der farizeeën als een toespeling op hun zorgeloosheid t.o.v. het aardse brood, maar Hij zegt: „Hebt gij nog geen verstand of begrip? Is uw hart soms verstokt? Gij hebt ogen en toch ziet gij niet .... Weet gij dan niet meer hoeveel korven vol brokken gij hebt verzameld toen Ik de vijf broden brak? .... En nóg begrijpt gij het niet?" (Mc. 8, 17-21). De betekenis der broodvermenigvuldiging is dus voor Marcus wel deze: dat men in Christus een *absoluut vertrouwen* moet stellen. De leerlingen moesten begrijpen dat ze een herder hebben die wél voor hen zorgt, en wel met *goddelijke* middelen.

3. *Christus-rechter.* In Jesus' rede over de eindtijd lezen we, ditmaal bij Mattheus, dat de Mensenzoon zal weerkomen en de goeden en kwaden zal scheiden „zoals een herder de schapen scheidt van de bokken" (Mt. 25, 32). Deze zienswijze over het laatste oordeel is om een dubbele rede christelijk: omdat ze de naastenliefde als kriterium van het oordeel neemt („Ik was hongerig en gij hebt mij te eten gegeven" enz.), én omdat *Christus* optreedt als rechter. Dit ultiem rechterlijk optreden werd in het O.T. vanzelfsprekend aan God toegekend, o.a. onder hetzelfde herdersbeeld: „Ik (God) zal recht doen tussen het éne schaap en het andere" (Ez. 34, 22).

4. *Besluit:* De synoptici brengen ons nooit duidelijk uitgesproken het beeld van Christus-Herder. Toch hangt het herhaalde-

lijk als het ware in de lucht [5]). Wij kunnen de „zin" van de beeldspraak in één zin samenvatten: wat de Joden toelating gaf om Jahweh als hun herder te beschouwen, wordt nu overgedragen op Christus. Hij, Christus, is vol bekeringsvreugde als over het terugvinden van een verloren schaap; in Hem moet men een absoluut vertrouwen stellen, zoals men enkel kan hebben in God; aan Hem is men ook de laatste verantwoording schuldig. Dit alles, zo lijkt het ons, kan men resumeren met het woord van Sint-Petrus: „wij die „als schapen hebben rondgedwaald" — zonder iemand die zorg voor ons droeg — hebben in Christus gevonden „de Herder en de Behoeder onzer zielen" (1 Petr. 2, 25).

Het nog vage herdersbeeld der synoptici roept voor onze ogen een „Behoeder onzer zielen" op, Iemand waarop de christen onbegrensd mag betrouwen, zoals de oudtestamentische profeet of dichter het soms deed in Jahweh. Ook deelt de synoptische herdersgestalte aan die ingehouden maar onmiskenbare sfeer van tederheid van de innigste bladzijden van het O.T.

De Goede Herder in Jo. 10

„De" klassieke tekst van de goede herder is en blijft zeker de eerste helft van Jo. 10. Hier alleen ook wordt expliciet gesproken van de *goede* herder *(ho poimèn ho kalos)*. Joannes biedt ons drie korte parabels ontleend aan het herdersleven, waarvan er twee aan Christus de herdersgestalte geven. We zullen er kort de inhoud van samenvatten [6]).

---

5) Verscheidene andere teksten komen nog in aanmerking. B.v. „Ik zal de herder slaan en de kudde zal verstrooid worden" (Mt. 26, 31; Mk. 14, 27). „Zie, ik zend u als schapen in het midden der wolven" (Mt. 10, 16; Lk. 10, 3).

6) Voor een meer uitvoerige studie verwijzen we naar het artikel van Prof. Dr. W. Grossouw, *De Goede Herder in het vierde Evangelie en in de Romeinse Liturgie*, in *Tijdschrift v. Liturgie*, 1956, blz. 56-59.

1. *De parabel van de schapen, de dief en de herder* (Jo. 10, 1-5, 10). De pointe van de vergelijking is dubbel: de dief komt enkel om te slachten en te verderven, terwijl de herder komt om „het leven in overvloed" te geven (v. 10); de dief is een vreemde en de schapen luisteren niet naar zijn stem, maar de stem van de herder kennen ze (v. 3, 4, 14-15).

„Het leven in overvloed" is in het Joannes-evangelie synoniem van het eeuwig leven. Dat betekent niet formeel „de eeuwige beloning na de dood", maar het eigen intieme bezit van God, met al de verrukking en de jubel die voor een religieuze ziel aan de deelname aan Gods eigen levensvolheid verbonden is. Als Joannes „eeuwig leven" gezegd heeft, heeft hij *alles* gezegd. Christus als goede herder verschaft de mens het hoogste goddelijke waarnaar hij hunkeren kan. Dit dan in tegenstelling met *alle* andere godsdienstige figuren, valse leiders, die slechts uit zijn op eigen gewin en on-heil brengen.

Het andere aspect, nl. de wederzijdse „kennis" tussen herder en schapen, drukt diezelfde levensvolheid en zijnsgemeenschap met God een tikje meer psychologisch uit. Het is een louter theoretische kennis die bedoeld wordt, maar een volledige ervaring, een liefdevol intiem contact. Wanneer Jesus zegt: „Ik ken de Vader en de Vader kent Mij", dan drukt Hij daardoor de diepste band uit die mogelijk is; dezelfde eenheid wordt ook bedoeld in het wederzijds kennen van herder en schapen, van Christus en zijn volgelingen. De equivalentie tussen „eeuwig leven" en „kennis" blijkt nog uit de éne zin: „Dit is het *eeuwige leven* dat zij U *kennen*, de éne ware God, en Hem die Gij gezonden hebt, Jesus Christus" (Jo. 17, 3). Eén zijn met Jesus en de Vader, Hen kennen: dát is leven.

2. *De parabel van de goede herder en de huurling* (Jo. 10, 11-13, 17-18). Ook hier is de pointe dubbel: enerzijds staat Christus als herder in contrast met de huurling omdat deze de moed niet opbrengt zijn leven in gevaar te brengen, zodat men uit dit

oogpunt wel kan spreken van de *moedige* herder [7]). Anderzijds bouwt Joannes op dit thema een veel dieper theologisch gegeven uit: Christus is niet zozeer de moedige herder, die slachtoffer werd van zijn plichtsbewustzijn, door tot de dood toe zich in te zetten voor de kudde; Hij is veeleer degene die „zijn leven *aflegt*", die *vrijwillig* zal sterven, ten bate van de schapen [8]). Zo vervoegen wij weer de eerste parabel, want wat beduidt dit „ten bate" anders dan dat de schapen het „eeuwig leven" ontvangen door Jesus' dood?
3. *Besluit.* De Goede-Herder-gestalte van Jo. 10 kunnen wij, ietwat schematiserend, met vier hoofdtrekken vastleggen. Minst onderlijnd is de Christi-psychologische trek: zijn *moedige* offergezindheid. Hoofdbedoeling van Joannes is zeker aan te geven hoe Jesus de ware, enige herder is in zoverre Hij ons het onuitsprekelijk „*eeuwige* leven" brengt. Het goede Herder-beeld sluit ten derde in dat dit geschied is door de *vrijwillige dood* van de Heer. Ten slotte onthult ons het beeld nog iets van de essentiële religieuze ervaring van het christendom: de wederzijdse *kennis* tussen Christus en de christenen.

Liturgische viering van de Goede Herder

Hopelijk zijn we niet heel mislukt in onze poging om de rijkdom van de Goede-Herder-symboliek analyserend open te leggen. Het is natuurlijk onmogelijk deze nu netjes op te sommen. Een symbool is uiteraard on-vat-baar in rekensommetjes. Toch moge het wel duidelijk geworden zijn hoe de nieuwtestamentische gestalte van de Goede Herder geladen is met ideeën en gevoelens

---

7) Misschien is het niet helemaal nutteloos erop te wijzen, dat het herdersvak inderdaad gevaarlijk was, niet zelden *doods*gevaarlijk. Nu hebben de Palestijnse herders zich gewapend met een geweer. De moed werd bij elke herder verondersteld, hoewel hij zowel vóór als na Jesus' tijd behoorde tot de sociaal-misprezenen. Is het nu veel beter?

8) In v. 16 vertaalt de Petrus-Canisius uitgave het Griekse voorzetsel *hyper* door „voor". *Hyper* betekent bij Jo. nochtans doorlopend: „ten bate van, tot heil van". Zo b.v. Jo. 11, 50: hier vertaalt P.C. beter: het is goed dat een mens sterft *voor het heil* (hyper) van het volk.

als o.a. deze: goddelijke bekeringsvreugde, grenzeloos vertrouwen in Christus, vrijwillige verlossingsdood, levensgemeenschap met God (,,eeuwig leven" is heiligmakende genade), intiem religieus contact tussen Christus en de zijnen.
Dit alles is zo centraal in het christendom, dat de gestalte van de Goede Herder wel voorbestemd scheen om het centrale christelijk feest te belichten. De liturgie heeft een zeer gelukkige keuze gedaan door van de 2e zondag na Pasen een Goede-Herderfeestdag te maken. Had ze in de Goede Herder vooral de moed, de zelfverloochening gezien, dan had dit feest moeten komen in de passietijd. De liturgie heeft dieper, minder teder-medelijdend, optimistischer en christelijker geschouwd en het feest vlug in de paastijd laten komen.
Het eerste woord van de intredezang: ,,De barmhartigheid van de Heer" jubelt al aanstonds om het laatste waarom, om de achtergrond waarop de Goede Herder verschijnt. Het epistel geeft de samenvatting van het synoptisch goede-herderbeeld, vooral in de laatste woorden, terwijl het evangelie ons de hoofdbrok van Jo. 10 brengt. De oratie is geïnspireerd door de Joanneïsche voorstelling: in de vernedering van de Zoon (die zijn leven aflegt) wordt de wereld weer opgericht en wordt ze bevrijd van de dood (de schapen ontvangen het eeuwig leven).
In het alleluia-vers en in de communiezang moeten we die zo dikwijls opvallende geestelijke trefzekerheid van de liturgie bewonderen. Met een paar zinsneden worden de essentiële trekken van de Goede-Herder-gestalte opgeroepen: ,,Ik ben de goede Herder, Ik *ken* mijn schapen en de *mijnen* kennen Mij". Natuurlijk is die religieuze kennis zeer actueel tijdens de communie. Het is dan ook een magnifieke vondst, wanneer in het alleluiavers een ander zinnetje de associatie tussen ,,kennis" en eucharistie her-legt: ,,de leerlingen (van Emmaus) *kenden* de Heer bij het breken des broods".
Beter dan ooit voeren ons de liturgische teksten van deze dag binnen in de sfeer van het eucharistisch gebeuren zelf. Daar immers hér-beleeft de gedoopte op geprivilegieerde wijze de werkelijkheden die schuil gaan onder de gestalte van de goede

Herder: de barmhartigheid Gods, de *Heimkehr* tot hem uit de zonde, het contact met Christus' dood, de opborreling van het „eeuwig leven". En bovenal is de eucharistie een kennen van de Vader en de Zoon: waar staan we nog dichter, met Christus verenigd, voor het aanschijn van de Vader als in de consecratie? en waar zal de Herder nog beter zijn schapen „kennen" en wij onze Herder, tenzij daar waar ons het Brood wordt gebroken?

„GEZETEN AAN DE RECHTERHAND VAN DE VADER"

Mag. Dr Dom Jacques Dupont O.S.B.

Tussen de dicht opeen gebouwde huizenmassa glippen de straatjes, steeds stijgend en dalend, weg. Ineens staan we voor de hoge en zware ringmuur.

Men gaat een monumentale poort, de Poort van Ephraïm, door en men bevindt zich, even buiten de wallen, op een vrij grote ledige ruimte: de mensen van Jeruzalem noemen die plek „Het Plein", of, zoals men bij ons zegt „De Markt". Aan de oost- en zuidkant wordt het door de muur, die een rechte hoek vormt, beheerst en door een gracht daarvan gescheiden. Aan de beide andere zijden loopt de bodem steil omhoog; naar het westen ligt in het verlengde van het Plein de weg van Joppe als een krijtachtige strook, die zich voortzet tot aan de heuveltop. Naar het

noorden steekt een laag rotsblok enige meters boven het Plein uit; zijn merkwaardige vorm heeft het de naam van „Schedel" of „Calvarië" bezorgd. Tussen de weg van Joppe en Calvarië ligt de helling van de heuvel vol met graven, die uitkomen op tuintjes. Tussen die graven is er vooral één, die de aandacht trekt door de voorzijde, die er zwaar en aanmatigend uitziet; de trotse Joannes Hyrcan, zoon van Simeon de Makkabeër en hogepriester van de Joden, rust hier al 150 jaar.
Dichter bij het Plein is kort geleden een eenvoudiger graf uitgehouwen; de beschadiging van de rots is nog duidelijk te zien en tekent zich als een lichte plek op de heuvelhelling af. Daar heeft men, vrijdagsavonds haastig de Terechtgestelde van Calvarië begraven. Zondagsmorgens, te vroeg nog dan dat het leven op de Markt zijn gewone loop hernomen heeft, is Hij levend uit het graf te voorschijn gekomen. Deze gebeurtenis heeft de wereldgeschiedenis veranderd.

Men zou de draagwijdte van het Paasgebeuren, zoals de eerste christenen het hebben verstaan, op bijzondere wijze verengen, als men het zou beperken tot het feit zonder meer, dat Jesus, vrijdags op het kruis gestorven, zondags levend uit het graf is opgestaan. In de ogen van de christenen speelt het Paasgebeuren zich niet uitsluitend af op de plaats, waar Joseph van Arimathea een graf had laten klaarmaken; het betreft hier tegelijkertijd en vooral een gebeurtenis, die zich in de hemel heeft afgespeeld: Jesus is slechts uit het graf opgestaan om te gaan zetelen aan de rechterhand van God, omstraald door goddelijke luister. Bovendien betreft deze gebeurtenis, die tegelijk een aardse en hemelse is, niet alleen het verleden, wat eens voor altijd op een zondagmorgen van het jaar 29 of 30 plaats had; deze verrijzenis is onafscheidelijk verbonden met een toekomstige gebeurtenis, waarvan de verwachting een nieuwe zin geeft aan de hele wereldgeschiedenis; op het ogenblik van Zijn verrijzenis is Jesus in de hemel ten troon verheven als opperste Rechter over levenden en doden. Zijn verrijzenis doet zich aldus voor als het voorspel van de Wederkomst en het Laatste Oor-

deel; ze opent het verloop der gebeurtenissen van het einde der tijden.
Men moet het mysterie van Pasen z'n gehele omvang toekennen: aards maar ook hemels gebeuren; een gebeurtenis uit het verleden, maar met het lot der wereld als inzet. Om zekerheid te verkrijgen van de concrete en tastbare werkelijkheid van Jesus' verrijzenis, steunde het geloof van de eerste christenen op het getuigenis van hen, die Jesus verrezen hadden gezien, met Hem hadden gesproken, Hem hadden aangeraakt en met Hem hadden gegeten. Maar hoe legde men het aan om aan dat geloof z'n gehele draagwijdte te schenken? Waarop steunde men om de hemelse en eschatologische betekenis van Jesus' verrijzenis voor waar aan te nemen? Zonder aarzelen kan men antwoorden: bij de profetieën van het Oude Testament ging men te rade naar de theologische zin van het Paasgebeuren. De gebeurtenis stelde eindelijk in staat de oude teksten te begrijpen en deze wierpen op hun beurt een nieuw en intenser licht op de gebeurtenis.
Talrijk zijn die teksten, die door het Paasgebeuren verhelderd worden en die het van hun kant weer verhelderen. Psalm 109 (110) is één van de meest markante: „De Heer sprak tot mijn Heer: „Zit aan mijn rechterhand tot Ik uw vijanden heb neergelegd als een rustbank voor uw voeten!" (v. 1). Denkend aan Jesus' verrijzenis kon men zich voortaan rekenschap geven van de godsspraak; men kende de naam van de Heer, die God zou doen zetelen aan Zijn rechterhand op Zijn troon. Tegelijkertijd begreep men beter de geweldige draagwijdte van het feit van de verrijzenis, een hemelse troonsbestijging, die haar voltooiing zou vinden in een rijk, waarin heel het heelal zich aan Christus zou onderwerpen.
Zoals de eerste christenen moeten wij van de apostelen leren het Oude Testament te lezen in het licht van Pasen en in de Bijbel heel de leerstellige diepte leren vinden van ons paasgeloof. Laten we dus zien hoe de jonge Kerk het vers, dat we zojuist hebben aangehaald, verklaarde.
Sint-Petrus doet een beroep op de psalm in zijn toespraak op Pinksteren: „Welnu, deze Jesus heeft God doen verrijzen; daar-

van zijn wij allen getuigen. David toch is niet ten hemel opgestegen, maar zelf heeft hij gezegd: ,,De Heer heeft gesproken tot mijn Heer: Zit aan mijn rechterhand, totdat ik uw vijanden nederleg als voetbank uwer voeten. ,,Heel het huis van Israël zij er dus van overtuigd, dat God diezelfde Jesus, die gij hebt gekruisigd, tot Heer en Christus heeft gesteld" (Hand. 2, 32-36). Door Jesus te doen verrijzen, heeft God Hem tot die Heer gemaakt, die zetelt aan Zijn rechterhand, waarvan sprake is in de psalm. In zijn brief spreekt Petrus van ,,de verrijzenis van Jesus Christus, Hij, die is aan de rechterhand van God: Hij is opgestegen ten hemel, terwijl engelen en machten en krachten Hem zijn onderworpen" (1 Pt. 3, 22).

Sint-Paulus ziet eveneens in het psalmvers de uitdrukking van het paasgeloof van de christenen: ,,Dezelfde krachtige werking zijner Macht heeft Hij ook in Christus betoond, door Hem uit de doden op te wekken, en Hem te doen zetelen aan zijn rechterhand in de hemel: hoog boven alle heerschappij en macht en kracht en hoogheid, en boven elke naam, die genoemd wordt in deze wereld niet alleen, maar ook in de toekomstige wereld: en alles heeft Hij onder zijn voeten gesteld" (Eph. 1, 20-22). Deze hoogste verheffing van Jesus tijdens Zijn verrijzenis is geen andere dan die, waarvan in de psalm sprake is.
Een andere toespeling op de psalm treffen we aan in de brief aan de Romeinen: ,,Christus Jesus is gestorven, of liever is opgewekt en zetelt aan Gods rechterhand en Hij is onze Voorspreker" (Rom. 8, 34). Gezeten aan Gods rechterhand, is de verrezen Christus de waarborg voor het heil van de christenen: hoe zouden wij, die reeds delen in Zijn verrijzenis, kunnen twijfelen te delen in Zijn glorie op de dag, dat Hij die zal openbaren tijdens Zijn komst op het einde der tijden. Aldus schrijft Paulus aan de Colossenzen, als hij nogmaals de psalm in herinnering brengt: ,,Zo gij dan met Christus verrezen zijt, zoekt dan ook naar wat hierboven is; waar Christus is, gezeten aan Gods rechterhand. Weest bedacht op wat daarboven is, en niet op het aardse. Want gij zijt dood, en uw leven is met Christus verbor-

gen in God. Maar wanneer Christus, ons leven, wordt geopenbaard, dan zult ook gij geopenbaard worden in glorie, te zamen met Hem" (Col. 3, 1-4). Dat komt, omdat de verrijzenis niet kan begrepen worden zonder de glorievolle, hemelse troonsbestijging, omdat onze deelname aan de verrijzenis van Christus geheel onze christelijke verwachting en hoop moet richten naar het ogenblik van de parousia waarbij het ons zal gegeven zijn deelgenoot te worden van de voorrechten van Christus, zetelend aan Gods rechterhand. Het geloof in de verrijzenis van Jesus, opgevat als een hemelse troonsbestijging geeft aan onze hoop haar eigen dynamiek.

De brief aan de Hebreeën hecht een bijzonder gewicht aan het vers, dat ons bezighoudt; men vindt het er vijf maal aangehaald of in herinnering gebracht: „Hij heeft de reiniging van zonden bewerkt, en toen Zich neergezet aan de rechterhand der Majesteit in den hoge, verheven boven de engelen . . . . Want tot wie der engelen sprak Hij ooit: „Zit aan mijn rechterhand, tot Ik uw vijanden nederleg als voetbank van uw voeten" (Hebr. 1, 3. 13). Zo'n groot Hogepriester hebben we, dat Hij gezeten is ter rechterzijde van de troon der Majesteit in de hemelen" (Hebr. 8, 1); „Hij heeft één enkel Offer gebracht voor de zonden, en Hij is gezeten aan Gods rechterhand, in afwachting tot zijn vijanden gesteld zijn tot voetbank zijner voeten" (Hebr. 10, 12-13); „Het oog gevestigd op Jesus, aanvang en einde van het geloof. Hij heeft in plaats van de vreugde, die Hem toekwam, een kruis op zich genomen, en de schande niet geacht; maar is dan ook gezeten ter rechterzijde van Gods troon" (Hebr. 12, 2). Het verlossend Kruisoffer wordt dus gevolgd door de hemelse troonsbestijging van onze Zaligmaker. Het Paasgebeuren beperkt zich dus niet tot wat er plaats had in het tuintje van Joseph van Arimathea en men zou het niet daartoe kunnen beperken zonder het paasgeloof op bijzondere wijze te verarmen.

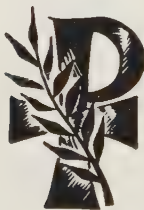
Er blijft nog over er de aandacht op te vestigen, dat de verklaring, die de apostelen van psalm 110 gaven, teruggaat op de

verklaring, die *Jesus zelf* ervan gegeven had. Hij haalt een eerste maal vers 1 aan in een twistgesprek met de Farizeën om hun aan het verstand te brengen, dat de waardigheid van de Messias, naar het getuigenis van David zelf, verreweg boven die van Zijn koninklijke voorvader uitgaat (Matth. 22, 41-46; Marc. 12, 35-37; Luc. 20, 41-44). Hij herinnert vooral aan de godsspraak van de psalm bij Zijn plechtige verklaring voor de hogepriester tijdens Zijn proces, een verklaring, die, dat wist Hij, Zijn dood tot gevolg zou hebben. De omstandigheden, waarmee deze woorden vergezeld gaan, verlenen daaraan een bijzondere nadruk; het gewicht daarvan blijkt eveneens uit het feit, dat Jesus ze heeft willen ontlenen aan de gewijde tekst. Tegenover de hogepriester, die Hem bezweert te zeggen, of Hij de Christus, de Zoon van God is, mag Hij niet weigeren te antwoorden en blijven volharden in het stilzwijgen, dat Hij tegenover alle beschuldigingen stelt. Hij stemt dus toe. Maar Hij voegt er dadelijk aan toe: „Gij zult de Mensenzoon zien zetelen ter rechterhand van de Kracht (van God) en Hem zien komen op de wolken des hemels" (Matth. 26, 64; cf. Marc. 14, 62; Luc. 22, 69). De verklaring van Jesus verbindt de aanvullende gegevens van twee passages; de woorden „gezeten aan de rechterhand (van God)" zijn ontleend aan psalm 110, terwijl het beeld van de Mensenzoon, komend op de wolken des hemels genomen is uit Daniël 7, 13: „Zie, komend op de wolken des hemels, als een Mensenzoon . . . .". In de gedachte van Jesus koppelt zich die komst van de Mensenzoon meer bijzonder vast aan het grote drama van het Laatste Oordeel; het betreft de opperste Rechter van levenden en doden (cf. Matth. 24, 30; Marc. 13, 26; Luc. 21, 27). De herinnering aan het Oordeel vult dus die van de hemelse troonsbestijging aan: de Heer, zetelend aan de rechterhand Gods is tegelijkertijd Hij, die de mensen zal komen oordelen. De glorie van de verrezen Christus wordt gelijkgesteld met de macht van de opperste Rechter, die Hem is toevertrouwd; de verheerlijking van Pasen bekleedt Jesus met het ambt, dat Hij tijdens de parousia zal vervullen. Verrijzenis en parousia zijn twee nauw verbonden fasen van dezelfde eschatologische

ontwikkeling, even innig verbonden als de verrijzenis van Jesus en Zijn hemelse troonsbestijging.

Men kan dus de verrijzenis en de hemelse verheffing van Jesus niet scheiden; Pasen en Hemelvaart maken geen twee mysteries uit, die men van elkaar kan losmaken. Toch blijft het waar, dat Jesus op waarneembare wijze Zijn vertrek naar de hemel heeft willen tot uitdrukking brengen bij gelegenheid van Zijn laatste verschijning aan de apostelen, veertig dagen na Pasen. Niet dat Hij niet naar de Vader is opgestegen en Zijn glorie is binnengegaan op de Paasmorgen reeds (cf. Jo. 20, 17). Maar Hij wilde Zijn opstijging naar God en de inbezitname van de troon van Zijn glorie concreet maken. Door de aspecten van het éne Paasmysterie te scheiden, wilde Hij Zijn leerlingen het begrip van de diepten van dit geheim vergemakkelijken. Tussen Pasen en de parousia is Hemelvaart een zichtbare manifestatie van het hemels karakter van het Paasgebeuren; ze is ook een voorafschaduwing van de glorievolle wederkomst van de Mensenzoon op de wolken des hemels. De apostelen zagen Jesus inderdaad opstijgen, totdat een wolk Hem aan hun ogen onttrok; de engelen verklaarden hun: „Hij zal weer op dezelfde wijze komen, als ge Hem hebt zien opstijgen ten hemel" (Hand. 1, 9-11).

Uit het Frans vertaald door: Frater M. Bonaventura Post

Woorden: Hans de Ridder

Muziek: Wouter Paap

Chris - tus, 't Paas-lam, is ge - slacht. Don - ke - re tij - den
't Gods - lam werd ter dood ge - bracht: Won - de - re strijd van
Uit de stil - te van het graf Is Hij de Eer - ste
't Heils - werk zal eens zijn vol - bracht En in zijn vol -

zijn ver - dwe - nen, nu de glo - rie is ver sche - nen
dood en le - ven - waar - na Chris - tus is ver - he - ven
van de ve - len, Die het le - ven met Hem de - len,
tooi - ing we - zen, als de schep - ping is ver - re - zen

van de hei - li - ge Paas - nacht! Al - le - lui - a, Al - le - lui - a!
in de hei - li - ge Paas - nacht! Al - le - lui - a, Al - le - lui - a!
Dat Hij door te ster - ven gaf. Al - le - lui - a, Al - le - lui - a!
In zijn hei - li - ge Paas - nacht! Al - le - lui - a, Al - le - lui - a!

Uitgeverij St.-Gregoriushuis, Utrecht
Losse ex. ƒ 0.05

Nihil obstat, 5 maart 1957, H. Voncken

GEDACHTEN *voor een* HEMELVAART-KATECHESE

J. Tersteeg S.V.D.

Ik geloof in Jesus Christus, die opgestegen is ten hemel en zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader. Van daar zal Hij komen oordelen de levenden en de doden.

In de katechese over de hemelvaart van onze Heer zullen we, zoals in elke katechese, onderscheid moeten maken tussen het wezenlijke en het bijkomstige, tussen het eigenlijk mysterie en de historische omstandigheden, waarin zich dit mysterie aan ons openbaart.

Van de hemelvaart vinden we deze historische bijzonderheden vermeld bij Lucas in de Handelingen: ,,Veertig dagen lang was Hij hun verschenen.. . . . Na deze woorden werd Hij voor hun ogen opgenomen, en een wolk onttrok Hem aan hun blikken" (1 : 3, 9) en op het eind van zijn evangelie: ,,Toen leidde Hij hen naar Bethanië, hief zijn handen op, en zegende hen. En terwijl Hij ze zegende, scheidde Hij van hen, en werd opgenomen ten hemel" (24 : 50, 51). Het einde van het Marcus-evangelie is een doublure van dat van Lucas [1]).

De andere evangelisten en Paulus hebben veel meer aandacht voor het eigenlijke mysterie en spreken slechts schaars van deze uiterlijke details.

---

[1]) Hoe dit juist past in de opzet van Lucas, zie ,,Hemelvaart des Heren in het N.T." van Prof. J. A. M. Weterman, Ned. Kath. Stemmen 1954, pp. 135, 136.

Wat is het eigenlijke mysterie van Hemelvaart?

Het antwoord hierop vinden we kort samengevat in onze geloofsbelijdenis: ,,Christus zit aan de rechterhand van God'' en ,,Van daar zal Hij komen oordelen de levenden en de doden''. Dom Jacques Dupont geeft deze tweevoudige betekenis in zijn artikel ,,Gezeten aan de rechterhand van de Vader'', eveneens in dit nummer te vinden:
De hemelvaart is: ,,een zichtbare manifestatie van het hemelse karakter van het Paasgebeuren; zij is ook een afschaduwing van de glorievolle wederkomst van de Mensenzoon''.
Christus zegt het met zijn woorden, als Hij voor Caïphas staat: ,,Van nu af aan zult ge de Mensenzoon gezeten zien aan de rechterhand van de Kracht, en Hem zien komen op de wolken des hemels'' (Mt. 26 : 64). Zoals gewoonlijk spreekt Christus ook hier in woorden en beelden van het Oud Verbond. Hier grijpt Hij terug op psalm 109 (110) : 1:

> ,,Jahweh spreekt tot mijn Heer:
> Zet U aan mijn rechterhand,
> totdat Ik uw vijanden leg
> als een voetbank voor uw voeten''.

En op een visioen, waarin Daniël de Mensenzoon ziet:

> ,,En zie, met wolken des hemels kwam iemand als een mensenzoon. Hij trad tot voor de Hoogbejaarde, en werd vóór Hem geleid. Hem werd de heerschappij gegeven, met heerlijkheid en koningschap; alle volken, naties en tongen moesten Hem dienen. Zijn macht is een eeuwige macht, die nooit zal vergaan; en zijn koninkrijk is een rijk, dat nooit wordt verwoest'' (Dan. 7 : 13, 14).

Christus neemt dus plaats aan de rechterhand van God, zijn Vader; Hij gaat in als God-mens in de heerlijkheid van het goddelijk leven. Feitelijk is dit al begonnen bij de verrijzenis. Op de paasdag zelf heeft de verrijzenis zijn volle bekroning reeds ge-

vonden in deze hemelvaart. Vanaf dát moment is Christus opgenomen in de glorie van God en is Hij verheven boven alle engelen en heiligen. „Dezelfde krachtige werking zijner macht heeft Hij ook in Christus betoond, door Hem uit de doden op te wekken, en Hem te doen zetelen aan zijn rechterhand in de hemel: hoog boven alle heerschappij en macht en kracht en hoogheid, en boven elke naam, die genoemd wordt in deze wereld niet alleen, maar ook in de toekomstige wereld; en alles heeft Hij onder zijn voeten gesteld" (Efes. 1 : 19-22).
Vanaf dat moment is Christus ook ontheven aan alle stoffelijke wetten van tijd en ruimte. In zijn sterfelijk leven zien we Hem ons menselijk leven leiden zoals het is in zijn zwakheid en gebreken, in de cadans van rust en werk, van verkwikking en vermoeienis, van geluk en verdriet, van leven en dood. Nu echter is zijn leven onttrokken aan dit aards en vergankelijk bestaan en opgenomen in het goddelijk bestaan. Zijn verschijningen gedurende de veertig dagen na zijn verrijzenis zijn een momenteel neerdalen in onze aardse werkelijkheid om even plotseling weer te verdwijnen. Zo verschijnt Hij naast zijn leerlingen op weg naar Emmaus en na het breken van het brood — teken van herkenning! — is Hij verdwenen.
Maria Magdalena zoekt Jesus en opeens staat Hij daar. Maar zij herkent Hem niet: zijn leven is niet meer van deze aarde; het is heel anders. Maar toch is Hij werkelijk mens: terwijl de leerlingen met gesloten deuren in huis zitten, staat Hij in hun midden. Zij schrikken en worden bevreesd, want ze menen een geest te zien. Dan zegt Hij hun: „Beziet mijn handen en voeten: Ik ben het zelf. Betast Mij, en ziet toe; want een geest heeft geen vlees en geen beenderen, zoals gij ziet, dat Ik heb". En Hij toonde hun zijn handen en voeten. En om nog duidelijker aan te tonen, dat Hij werkelijk mens is en geen schijnlichaam heeft, voegt Hij eraan toe: „Hebt gij hier iets te eten?" Ze gaven Hem een stuk gebraden vis en Hij nam het, en at ervan voor hun ogen.
Op een morgen — de leerlingen hadden heel de nacht gevist, maar niets gevangen — staat Jesus op het strand en spreekt hen

toe, maar zij herkennen Jesus niet. Eerst na het wonder van de overvloedige vangst — 'n vertrouwd teken voor de leerlingen — zegt Joannes — uitgerekend híj! — tot Petrus: „Het is de Heer"! (Joh. 21, 4-7).
We zien bij deze verschijningen telkens weer: de leerlingen en de vrouwen herkennen Jesus niet; Hij is geheel anders. Maar even zo vaak toont Jesus aan, dat Hij werkelijk mens is, die een lichaam heeft. Hij laat het betasten en bevoelen, Hij eet met hen. Het schijnt de bedoeling van deze veertig dagen te zijn, dat zij de apostelen langzaam moeten losmaken van de lichamelijke gestalte en de aardse bestaanswijze van Christus, waarmee zij zo vertrouwd waren, om hen — en ook ons — op te voeren tot *geloof* in de verheerlijkte Christus.
Dit is ook de zin van deze laatste verschijning, die Lucas met een zekere plechtigheid beschrijft. Deze tekens — het opstijgen van Christus en het onttrokken worden door een wolk — moeten de leerlingen en ons wijzen naar deze verborgen en geheimvolle „hemelse intronisatie", dit plaats nemen aan de rechterhand van Gods Majesteit. Het is daarom goed, dat wij in onze katechese ook deze beelden gebruiken, om door het *zien* van deze zichtbare tekenen tot *liefde* voor het onzichtbare — het eigenlijke mysterie — ontvlamd te worden!

„De Heer zal weerkomen"

De hemelvaart is ook een préfiguration du retour céleste. „Deze Jesus, die uit uw midden ten hemel is opgenomen, zal weer op dezelfde wijze komen als ge Hem hebt zien opstijgen ten hemel", zeiden de engelen tot de aanwezigen (Hand. 1, 11).
Een wolk onttrok Hem aan de ogen van de leerlingen, zó zal Hij eens weer komen op de wolken des hemels (cf. Mt. 26, 64), in macht en heerlijkheid, met ditzelfde verheerlijkte en vergeestelijkte lichaam. Dit lichaam, getekend door de wonden, waarin heel zijn leven, zijn lijden en sterven in uitgedrukt ligt. Het zal de dag zijn van de grote eindverheerlijking: de dag waarop de

stof ,,doordrenkt" zal zijn van de geest; de dag waarop alles nieuw en onvergankelijk zal zijn; de dag waarop heel de stoffelijke wereld zal delen in de heerlijkheid van Christus, de Kyrios. Dan zal Hij oordelen de levenden en de doden en al zijn vijanden zullen gesteld zijn tot voetbank voor zijn voeten. Dan zal blijken dat Christus is het centrum van heel de kosmos, ,,le centre suprême d'unité, d'harmonie, de cohésion, qui donne au monde son sens, sa valeur et par là sa réalité, ou pour employer une autre métaphore, comme le foyer, the meeting-point (Lightfoot), où se relient et se coordonnent tous les fils, toutes les génératrices de l'univers" (P. J. Huby S.J.).

Op deze dag zal voor iedereen openbaar worden, dat Hij is ,,het Beeld van de onzichtbare God, de Eerstgeborene van heel de schepping. Want in Hem werd alles geschapen, wat in de hemel is en op de aarde, de zichtbare en onzichtbare dingen, Tronen, Heerschappijen, Overheden en Machten. Alles is geschapen door Hem en voor Hem; Hij is vóór alles, en alles bestaat in Hem" (Col., 15-17).

Naar dit grootse moment, deze eindapotheose van de nieuwe wereld ziet heel de schepping in gespannen verwachting uit (Rom. 8, 19, 22).

Deze dag van de glorievolle terugkomst van de Heer zal zijn het grote eindpunt van heel de heilsgeschiedenis; de dag waarop alle tijden vanaf de schepping, via zondeval, belofte aan Abraham, Isaac en Jacob, via de uittocht uit Egypte, het binnentrekken in het beloofde land, ballingschap, het nieuw verbond in Christus' Bloed, tot de eindtijd van de Kerk gericht zijn; de dag van Gods grootste verheerlijking, want dan zal Christus aan Zijn Vader het koningschap overdragen, na alle heerschappij en alle macht en kracht te hebben vernietigd (1 Cor. 15, 24); de dag ook van de mens, de mens in al zijn schoonheid en heerlijkheid: de mens zoals God hem in zijn eeuwig plan gedacht heeft, geschapen naar Zijn beeld, levend in Zijn goddelijk leven.

Van déze dag is de hemelvaart een voorspel en voorafbeelding.

In Christus' Hemelvaart zijn ook wij ten hemel opgestegen

De hemelvaart is niet alleen een gebeurtenis die alleen Christus aangaat. Sinds de menswording kunnen wij Christus niet meer los denken van zijn Mystiek Lichaam. Christus is ónze Heer, die is willen neerdalen in ons zondig mens-zijn, zonder evenwel door onze zonde besmet te worden, om in deze zelfde mensheid op te stijgen tot God, zíjn Vader en ónze Vader, zìjn God en ónze God. Als een „gevangene" heeft Hij onze mensheid meegevoerd (cf. Efes. 4, 8-10). „In Christus Jesus heeft God ons opgewekt en in de hemel een plaats bereid te zamen met Hem" (Efes. 2, 6).
Dit is ook de diepere gedachte, die schuil gaat achter de woorden welke Christus bij zijn afscheidsrede sprak: „Wanneer Ik zal zijn heengegaan en u een plaats zal hebben bereid, dan kom Ik terug en zal u tot Mij nemen; opdat ook gij moogt zijn, waar Ik zelf ben" (Joan. 14, 3). Het is te weinig om te zeggen, dat Christus ons alleen maar een plaats heeft bereid, die wij misschien bij onze dood in bezit zullen nemen. Neen, nu reeds nemen wij als gedoopten deel aan het verheerlijkt leven van de Christus. In Christus is heel het mystiek Lichaam nu al verheerlijkt.

> „Der Sinn des Festes ist der, dasz wir wirklich schon an dem himmlischen Sein Christi teilnehmen. Der Getaufte ist in seinem innersten Personkern aus den vergänglichen Formen der Welt herausgehoben und in die Sphäre hineinversetzt, in welcher der erhöhte Herr lebt" (Schmaus, *Kath. Dogm.* II, blz. 458).

Dit is ook het thema, dat St.-Leo tot onderwerp van zijn homilie kiest, welke wij lezen in de 2e Nocturn van het feest van Hemelvaart:

> „De leerlingen hebben alle reden tot vreugde, nu voor hun ogen de menselijke natuur hoog boven alle schepselen zijn plaats gaat innemen, om voortaan boven de koren der engelen en aartsengelen te staan en eerst

> aan de rechterhand van de eeuwige Vader het einddoel van zijn verheffing te vinden en op deze troon de heerlijkheid te delen van de Vader, met wiens natuur hij in de Zoon is verbonden . . . . Heden zijn wij niet alleen aangesteld tot bezitters van het paradijs, maar zijn wij ook in Christus de hoogten der hemelen binnengetrokken".

Vandaar dat de Kerk ons in haar eucharistisch hooglied ook doet bidden: „Die onze broze natuur met zich verenigd heeft en aan de rechterhand van uw heerlijkheid heeft geplaatst" *(Communicantes)*. Met recht mogen wij vandaag jubelen: ónze natuur, onze broze menselijke natuur, in heel haar wezen aangetast door de zonde, is ook in haar diepste innerlijk geheiligd door Christus, verheven op de troon van God. Wat het menselijk lichaam eigenlijk betekent, wordt pas duidelijk in de verrijzenis en de verheerlijking, zegt Guardini.
Christus heeft onze aarde verlaten, maar om er terug te keren. Hij leeft wel is waar niet meer zichtbaar onder ons zoals eens, toen men Hem kon zien en horen. St.-Jan roept het op zijn hoge ouderdom nog in verrukking uit: „Wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van de Eengeborene uit de Vader" (Joan. 1 : 14; vergel. 1 Joan. 1 : 1-3).
Maar toch zet Christus zijn leven onder ons voort, in een heel nieuwe vorm van gemeenschap en samenleven. De evangelisten noemen het een „eeuwig leven" en als zij het willen verklaren, nemen zij hun toevlucht tot beelden. Joannes spreekt van de wijnstok en de ranken; Paulus: Christus is het Hoofd van het éne lichaam, waarvan wij de ledematen zijn. In wijnstok en ranken, in hoofd en ledematen is één en hetzelfde leven, het leven van de verheerlijkte Christus, waaraan wij deelhebben.
Ja, Christus heeft ons niet als wezen achtergelaten, maar Hij is teruggekeerd. We zien Hem niet meer van aangezicht tot aangezicht, maar we aanschouwen Hem in geloof en in liefde. En in de mate dat wij ons in geloof en liefde aan Hem, onze Heer, overgeven, in die mate zal Hij voortleven in ons en zich in ons

openbaren. Hij zal ons zijn Geest sturen, zijn levenwekkende Geest, zoals Hij die eens op het tempelplein plechtig aangekondigd heeft: „Zo iemand dorst heeft, hij kome tot Mij; hij drinke, wie in Mij gelooft. Zoals de Schrift heeft gezegd: „Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien". Dit zeide Hij, voegt St.-Jan eraan toe, van de Geest, die zij zouden ontvangen, die in Hem zouden geloven. Want de Geest was er nog niet, daar Jesus nog niet verheerlijkt was (Jo. 7, 37-39). Op grootse wijze wordt dit gemanifesteerd op het eerste Pinksterfeest.

In de katechese zullen we de gelovigen vooral op dit eeuwig leven moeten richten. Het feest van Hemelvaart voert onze blikken en ons hart mee van deze aarde naar de wijde verten van de hemel. Daar is onze Heer. „Zoekt naar wat hierboven is: waar Christus is, gezeten aan Gods rechterhand. Weest bedacht op wat daarboven is, en niet op het aardse. Uw leven is met Christus verborgen in God" (Col. 3, 1-3). Deze hoop en verwachting moeten we voeden in de katechese.

Het is de verheerlijkte Heer, die nog midden in het leven van de gedoopte staat. In de sacramenten, vooral de H. Eucharistie, treedt Hij ons tegemoet. De Eucharistie is daarom ook het onderpand van onze toekomstige glorie.

In de leer van de Kerk gaat Hij voort met ons te onderrichten. Nog voortdurend zendt Hij ons zijn Geest.

Hij is onze Hogepriester, door Wie wij God alle eer en heerlijkheid brengen in de eenheid van de H. Geest.

Door Christus, onze Heer ook richten wij onze smeekbeden tot de Vader.

„Met Hem zullen wij worden geopenbaard"

Vol verlangen zien wij uit naar het moment, waarop Christus, ons leven, wordt geopenbaard en wij te zamen met Hem zullen geopenbaard worden (Col. 3, 4).

Deze gedachte kan aan ons leven een echt christelijke dynamiek geven, dat leven, dat vaak zo klein en gewoon lijkt, zo grauw en

alledaags: het leven op kantoor of fabriek, het leven in het gezin, het leven van die vele onbekenden, die lijden om Christus' naam, het leven van zovele zwoegers voor het Rijk van Christus.
Zo dikwijls ook voelen we de last van het lichaam, aangetast door de zonde en zijn gevolgen. Maar in Christus hebben we de zekerheid, dat ook dit broze lichaam opgenomen zal worden in Gods heerlijkheid. Op die dag ook zal blijken, wat onze kleine, onbeduidende leven voor zin gehad heeft voor het Rijk Gods. Groots zal het afsteken tegen hen, die in dit leven de Heer niet gezocht hebben, die al hun aandacht en liefde aan zichzelf geschonken hebben, die slechts geleefd hebben in hun klein kringetje van zelfgenoegzaamheid en egocentrisme, waarin de Geest van Christus geen toegang had.
Heel de schepping staat gespannen naar dit ogenblik, waarop zij zal deelhebben aan de vrijheid der glorie van de kinderen Gods (Rom. 8, 21). „Ook wij zuchten naar de verlossing van ons lichaam, in smachtend verlangen naar het kindschap. Want we zijn verlost om te hopen" (Rom. 8, 23, 24).
Het is de dag van het nieuw Jerusalem, waarvan St.-Jan op Patmos in een machtig visioen iets mocht aanschouwen. Op het eind van het Boek der Openbaring in het 21e hoofdstuk probeert hij het weer te geven in beelden, die vooral de oosterling sterk aangesproken moeten hebben, maar die ook ons westerlingen nog steeds aanspreken. En ook ons antwoord kan slechts zijn: „Amen! Heer Jesus, kom!"

„.... zo zend ook Ik u"

Na zijn verrijzenis geeft Christus aan zijn apostelen het bevel om uit te gaan in heel de wereld om alle volken tot zijn Rijk te brengen. Zijn Rijk mag niet beperkt blijven tot het Joodse volk, maar het moet gepreekt worden aan alle volken en alle stammen. Daartoe zendt de verheerlijkte Heer hen, als Hij hun verschijnt in Jerusalem. Zo verhaalt het ons Sint-Jan (Joan. 20, 21).
Mattheus verbindt de uitzending van de apostelen met een ver-

schijning van Jesus op een berg in Galilea — het is de laatste verschijning, die hij vermeldt. „Jesus trad op hen toe en sprak: Mij is alle macht gegeven in de hemel en op aarde (Hij is zijn heerlijkheid al ingegaan). Gaat heen dan, onderwijst alle volken, en doopt ze in de naam van de Vader en van de Zoon en van de H. Geest; en leert ze onderhouden alles, wat Ik u heb geboden. En ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan het einde der wereld" (Mt. 28, 18-20).
Ook Marcus eindigt zijn evangelie met een verschijning van Jesus aan de apostelen, waarbij Hij hen uitzendt: „Gaat heel de wereld door en predikt het Evangelie aan ieder schepsel". Daarna „is Hij opgenomen ten hemel, en heeft zich neergezet aan de rechterhand Gods" (Mc. 16, 15, 19 — vergel. Hand. 1 : 8, 9).
Ofschoon deze evangelisten de uitzending van de apostelen verbinden met de hemelvaart, toch ligt in deze uiterlijke eenheid niet het eigenlijke fundament van het apostolaat, met name het apostolaat onder de heidenen. Het gaat veel dieper. Christus is ten hemel opgestegen en troont nu aan de rechterhand van de Vader. In Christus heeft heel de mensheid de overwinning behaald over dood en zonde; welke overwinning eens openbaar zal worden op het einde der tijden. Dit zal de grote verheerlijking zijn van de Vader. Naar deze verheerlijking is heel de mensheid gericht. Iedere tijd nu en ieder mens in deze tijd heeft zijn bedoeling en zijn taak in Gods wereldplan. Niet alleen heeft elke mens voor zichzelf te zorgen, maar hij moet ook meewerken, dat heel de wereld zich steeds verder ontplooit, zich als het ware steeds meer vergeestelijkt, door haar meer aan zijn geest te onderwerpen. Heel bijzonder echter heeft hij tot taak mee te werken, het zijne ertoe bij te dragen, dat het geestelijk Rijk van Christus steeds meer uitgebreid wordt, dat steeds meer mensen zich aan zijn Macht onderwerpen, „opdat in de Naam van Jesus iedere knie zich zou buigen . . . . en iedere tong zou belijden tot glorie van God de Vader, dat Jesus Christus is de Heer" (Phil. 2, 10, 11); dat zijn geest van het eeuwig Licht — de verheerlijkte Heer — de geest der duisternis steeds meer verdrijve.
Daarom heeft God Christus verheven en Hem alle macht gege-

ven in de hemel en op aarde; daarom ook heeft God door Christus de H. Geest aan zijn apostelen en de Kerk geschonken, op een duidelijke en eclatante wijze op het Pinksterfeest, waar ongeveer 3000 mensen tot de Kerk toetraden. Deze Geest van Christus zal met de Kerk blijven tot het einde der tijden. De psalmen, die deze dagen de misliturgie beheersen — ps. 46, 65 en 67 — spreken deze missiegedachte wel heel sterk uit. Alle volken worden uitgenodigd, om Jahweh te huldigen. Het is goed deze psalmen in hun geheel te lezen, en voor te lezen in de katechese.

> *Volkeren,* klapt *allen* in de handen,
> juicht en jubelt ter ere van God! (Intr. Hemelvaart)
> Juich, *heel* de aarde, God ter ere,
> en prijs de glans van zijn Naam;
> Hef een heerlijk loflied aan. (Intr. vigilie)
> God heeft het koningschap over de *volken* aanvaard,
> God heeft zijn heilige troon bestegen (Grad. zondag na Hemelvaart).

Kunnen we in geen enkele katechese, die over de volheid van Christus handelt, onze taak van apostolaat verzwijgen, zeker mogen we deze plicht, die een van onze mooiste christenplichten is, niet vergeten in onze katechese over Hemelvaart.

Pinksteren

Prof Drs J. A. M. Weterman

Wanneer wij in prediking en katechese de bedoeling van *Handelingen hfst. 2* goed willen vertolken, dienen we de nadruk, het eigenlijke accent zó te leggen als Lucas dit wilde markeren. Eigenlijk opent dit hoofdstuk het corpus van geheel het tweede deel van zijn werk. Wat voorafging was inleiding, bestemd om de gemeenschap, waarvan Lucas als eerste de historie gaat beschrijven, te bepalen als gesitueerd tussen 's Heren zichtbaar verschijnen en zijn wederkomst (1, 1-11) en als gegrondvest op de door de Heer aangewezen ooggetuigen, de twaalf apostelen (1, 12-24; 15-26). De beschrijving van het Pinksterfeest welke daarna volgt, neemt t.o.v. het geheel der Handelingen dezelfde sleutelpositie in als Lc. 4, 14-30 in het eerste deel van Lucas' werk. Het gaat hem er om in een gebeurtenis, welke plaats vond op de vijftigste dag, in *beeld* te doen verschijnen de Kerk tussen

de tijden, zoals Lucas haar schouwt: totaal hangend aan de stuwing van Gods Geest, die haar rond het christelijk getuigen bijeenroept én uitzendt „tot aan het einde der aarde". „Wanneer de Heilige Geest over u komt, zult ge kracht ontvangen en mijn getuigen zijn in Jeruzalem, in geheel Judea en Samaria en tot aan het einde der aarde" (1, 8). Deze tekst bevat het motto van geheel het boek der Handelingen en duidt de voortgang van het boek reeds aan: vanuit het heilige centrum Jeruzalem breidt de boodschap zich uit in steeds wijdere concentrische cirkels tot aan Rome, d.i. tot aan „het einde der aarde" — door het getuigenis, dat zijn kracht en aard ontvangt uit de bijstand des Geestes. Deze tekst bevat tegelijk de structuur van het gebeuren, waarin Lucas alles wat hij nog zal gaan beschrijven in beeld wil brengen: 2, 1-4 geven ons het fundamentele thema, de uitstorting des *Geestes*, waarvan het talenspreken het meest opvallende teken vormt; v. 14-36 beschrijven het apostolisch *getuigenis* in de kracht des Geestes; v. 5-13, de uitwerking van het talenwonder, worden zo geboden, dat het *universalisme* van het getuigenis van de Geest en van de apostelen naar voren treedt.

Het gaat Lucas dus niet om een exact-kroniekachtige beschrijving van wat er nu precies op die vijftigste dag gebeurd is — en wij doen goed onze prediking ook niet daarop toe te spitsen. Ongetwijfeld vertrekt hij vanuit een *historisch* gebeuren, waartoe zeker behoren: het religieuze enthousiasme van de H. Stad, gevuld met pelgrimerende feestgangers en met leden van het volk Gods uit alle hoeken der aarde; het extatisch „talenspreken" der oerkerk; het profetisch getuigenis van Petrus; de bekering der eerste Hellenistische Joden. Maar het gaat Lucas er om daaraan — met een zekere vrijheid — zodanig gestalte te geven, dat er in geschouwd kan worden waar het hem (en ons!) *theologisch* om gaat, het naar voren treden van de grondtrekken en de grondslag van die gemeenschap, welke wij de Kerk noemen. Hand. 2 wil daarom ook niet zeggen, dat juist op deze vijftigste dag — niet eerder noch later — de Geest bezit heeft genomen van zijn Kerk. Lucas beschrijft herhaaldelijk de uitstorting des

Geestes als zich telkens hernieuwend handelen Gods (in Hand. 4, 31 zelfs over goeddeels dezelfde personen als op het Pinksterfeest!). Hij licht er in Hand. 2 een bepaald opvallend gebeuren uit om het grondthema van de Kerk, die hangt aan de Geest, er in te belichamen. Het gaat niet om een „stichten" der Kerk op de Pinksterdag; hoogstens kan men zeggen, dat de Kerk nu „ter wereld komt", missionarisch wervend in de wereld verschijnt. Maar ook dan moet men er meer het wezenlijk apostolisch karakter der Kerk in beluisteren dan een exact-chronologische datering.
Wel belangrijk is, dat Pinksteren na Pasen (verstaan als eenheid van kruispasen en verrijzenispasen) valt: „deze Jesus (de gekruisigde) heeft God doen verrijzen. En nu Hij, verheven aan Gods rechterhand, van de Vader de beloofde Geest heeft ontvangen, nu heeft Hij Die ook uitgestort, zoals gij ziet en hoort" (2, 32v). Pinksteren is de *vrucht van Pasen* (vgl. Joh. 7, 37-39). De oude Kerk beklemtoonde het christologisch karakter van het Pinksterfeest. Zij zag terecht de vijftig dagen als één feest — de Kerk als reeds levend in de anticipatie van het eschatologische — met het Pascha (de doortocht door de dood naar het leven in heerlijkheid) als de glorieuze inzet en de Pentecoste als de afsluiting. De H. Geest is de Geest van de verheerlijkte Heer. Het gehele N.T. benadrukt dit, zo sterk zelfs, dat het soms moeilijk is het onderscheid tussen beiden aan te geven.

„Geest" wijst etymologisch op adem, wind: machtig en geheimnisvol (vgl. Joh. 3, 8). De „Geest Gods" is in het *O.T.* Jahweh zich openbarend in zijn kracht (vgl. Is. 31, 3): de dynamiek van de persoonlijk en ethisch gerichte macht Gods, welke de heilsgeschiedenis van zijn volk voortstuwt. Vooral het profetisch getuigen werd daarbij door de latere Joden ervaren als uiting des Geestes. Maar miste dan tegelijk smartelijk de universaliteit, het blijvende en de intimiteit van de werkzame presentie Gods (Num. 11, 29!) en verwachtte dit juist als *het* kenmerk van de eindtijd (Ez. 36, 26v.). De vervulling van de profetie van Joël (Hand. 2, 17vv.) is daarom inzet van het eindheil. De doop

„met heilige Geest en met vuur" (Mt. 3, 11) heeft Lucas in de „tongen als van vuur" van het Pinkstergebeuren willen uitbeelden: de uitredding uit het eindgericht en het blijvend profetisch „vol zijn van de Geest" als karakteristiek van *geheel* de gemeente der eindtijd. Hij blijft daarin nauw verbonden met de verwachtingen van het O.T., ook in hun beperkingen: er blijft een nadruk op het zichtbaar-manifeste van de uitstorting des Geestes; niet het geloof noch het heil worden direct met de Geest verbonden maar wel — zeer krachtig en voortdurend — het profetisch getuigen van de universele (katholieke!) Kerk. De Geest is *de* gave maar tegelijk bijzondere wervende opdracht. De theologie van Paulus en van Johannes voltooien hier de N.T.-openbaring des Geestes, doordat zij zijn inwoning beschrijven als het karakteristieke van het christen-zijn.

In de oud-testamentische zending van Gods woord en van Gods geest lag een werkelijke tegenwoordigheid *Gods* besloten maar tegelijk een besef van distantie tussen Hem, die zendt en zijn uitgezonden woord en geest. In het N.T. vindt dit alles zijn vervulling en wordt tegelijkertijd de uiteindelijke grondslag van deze merkwaardige veelheid in eenheid onthuld. De Vader zendt zijn eeuwig *Woord:* Hij zelf openbaart zich in Hem, die zijn volkomen evenbeeld is maar blijft tegelijk toch van Hem onderscheiden. De oerbron onthult zich maar verbergt zich eo ipso. De Openbaarder kan zich van zijn Openbaring — ofschoon Hij*zelf* zich in de Zoon openbaart — blijven onderscheiden (K. Barth). De zending des *Geestes* vertoont dezelfde grondstructuur, nu op het vlak van de subjectieve toe-eigening van het door de Zoon objectief geopenbaarde, bewerkte heil. Ook hier zijn *wij* het niet, die ons eigen heil naar ons toe zouden halen (en dus toch weer eigen roem zouden hebben!). De Geest van Vader en Zoon wordt over ons uitgestort, „woont" in ons „hart" (ons centrum!); de Kerk is tempel des Geestes. De Heilige Geest betekent „koinoonia", mededeling van de volheid Gods (2 Cor. 13, 13) — en tegelijkertijd blijft de geheimnisvolle distantie, waardoor de Openbaarder toch niet opgaat in zijn ge-

openbaard zijn. De heilseconomie weerspiegelt de trinitarische oorsprongsverhoudingen. De Geest wordt gezonden om te „voleinden": „in haar (de Kerk) voltrekt zich de deelhebbing aan de Christus, dat is de H. Geest" (Ireneus) [1]). In de Geest brengt de Kerk door haar Heer glorie aan de Vader, tot Wiens onuitsprekelijk geheim alles tenslotte wordt teruggevoerd.
De Geest heet, met name bij Augustinus, de *ziel* der Kerk: niet alsof Hij Kerk zou worden of de Kerk Geest (de Kerk heeft de Geest) maar wel om de persoonsverbondenheid aan te duiden tussen beiden (Openb. 22, 17). „Ik geloof aan de H. Geest in de heilige Kerk" luidde waarschijnlijk de oorspronkelijke aanhef van het derde gedeelte van de apostolische geloofsbelijdenis. Zoals onder de drijvende stuwing van het levensbeginsel het menselijk embryo leeft, zich geleidt, zijn organen opbouwt en structureert, zo wordt onder de stuwing des Geestes de Kerk — als levensgemeenschap en heilsinstituut — tot het levende Lichaam des Heren. Haar veelheid in eenheid, haar hiërarchische leiding, haar profetische charismata, zijn zonder Hem ondenkbaar. Hij is haar bezieling en tegelijk haar *wet*. Want de nieuwe wet is wezenlijk de genade van de H. Geest, gelegd in de harten van de gelovigen (St.-Thomas; cf. Jer. 31; Ez. 36, 26). Reeds de symboliek, die in Hand. 2, 1vv. gebruikt wordt, wijst misschien naar Pinksteren als vervulling van het Sinaigebeuren.
De Kerk van de verheerlijkte Heer is het manifeste teken van de zichtbare zending des Geestes tot de wereld. Daarin openbaart zich aan ons zijn intertrinitaire uitzending uit Vader en Zoon. In de Geest vinden wij de Zoon (en dus de Vader). De Geest *is* de verheerlijkte Heer als zich openbarend in het „verzamelen" van de ledematen tot zijn éne Lichaam. Tegelijk is Hij juist in zijn totale betrokkenheid op Vader en Zoon van hen onderscheiden. Waar Kerk is, daar is de Heer present doch op de wijze van de door Hem gezonden Geest. De Heer, die van ons wegging, is teruggekomen, d.i de Vader heeft de Helper gezonden in zijn naam, en daarmee „vrede", het heil (evangelie van Pinksteren).

1) Gec. in Yves Congar, La Pentecôte. — Chartres 1956, p. 66 v.

STAANDE BIDDEN *Hélène Lubienska de Lenval*

De bijbelse traditie, zo levend in de liturgie, wil dat de biddende mens rechtop staat.

„Wanneer ge staat te bidden” zegt Jesus bij Sint-Marcus (11, 25). Zo was het gebruik, overgeërfd van de voorouders: Jesus nam het over en de Apostelen droegen het over aan de christenen.

Op bepaalde ogenblikken van zijn leven, wanneer de mens door berouw bewogen of door de genade getroffen wordt, vertolkt hij zijn diepe verootmoediging voor God door het gebaar; hij werpt zich neer, de knieën en het voorhoofd in het stof (zie mijn vorig artikel). Maar weldra heft God zelf hem weer op; dan staat hij weer recht in een opwelling van vertrouwen en heimwee, die zijn lichaam doet strekken, en hem handen en blik ten hemel doet heffen.

De Bijbel geeft ons daar meer dan één voorbeeld van.

Toen de kinderen van Israël zich lieten verslaan door Ai, „scheurde Josuë zijn kleren, en wierp zich met de oudsten van Israël plat ter aarde voor de ark van Jahweh tot de avond toe. Ze strooiden zich stof op het hoofd, en Josuë sprak: Ach Jahweh, mijn Heer, waarom hebt Gij dit volk dan over de Jordaan gebracht? Om ons aan de Amorieten over te leveren, om ons in het verderf te storten? Hadden we toch maar besloten, om in het Overjordaanse te blijven! Ach Heer, wat zal ik zeggen, nu Israël zijn vijanden de rug heeft toegekeerd? Als de Kanaänieten en alle bewoners van het land het vernemen, zullen ze ons omsingelen en onze naam van de aarde uitroeien. En hoe wilt Gij dan zorgen voor uw grote Naam?

Jahweh gaf Josuë ten antwoord: *Sta op!* Wat ligt ge hier op uw aangezicht neer? . . . . *Sta op,* heilig het volk” (Josuë 7-6 tot 10).

Het is goed zich voor God te vernederen, maar behagen schep-

pen in zijn diepe vernedering zou ziekelijk zijn. Als de zonde eenmaal beleden is, moet de mens geloven aan de vergiffenis van God en weer de houding aannemen van vertrouwvolle beschikbaarheid.

Ezechiël verhaalt hoe hij, toen hij een verblindend visioen ontving, was neergestort, maar hij kreeg het bevel weer op te staan. „En die glans daaromheen geleek op de boog, die op een regendag in de wolken staat. Zo zag ik de gedaante van Jahweh's heerlijkheid. En toen ik ze zag, viel ik plat ter aarde, en hoorde ik de stem van iemand die sprak. Hij zeide tot mij: Mensenkind, *ga recht overeind staan,* dan zal Ik met u spreken. Zodra Hij tot mij gesproken had, kwam er een geest in mij, die mij recht overeind deed staan" (Ez. 1, 28; 2, 1-3).

Evenzo Daniël, als hij op zijn aangezicht voor de engel Gabriël neerviel, raakte deze hem aan en richtte hem weer overeind (Dan. 8, 18).

Het is de houding van aandachtige eerbied, van gehoorzaamheid, die klaar staat om een bevel uit te voeren. Het is dus de houding, die in gebruik was in de synagoge om naar de bijbelse voorlezingen te luisteren. Het is treffend in het Evangelie van Sint-Lucas de eerbiedsbetuiging te zien, waarvan Jesus op deze wijze blijk gaf aan het geïnspireerde Woord.

„Hij kwam ook te Nazareth, waar Hij was groot gebracht, en ging naar gewoonte op de sabbat naar de synagoge. Hij *stond op* om de voorlezing te houden (Luc. 4, 16).

Daar de christelijke liturgie van de liturgie, die in de synagoge gebruikelijk was, is uitgegaan, treft men er dezelfde verordening en dezelfde houding aan. In alle riten, westerse of oosterse, staat de celebrant. De kniebuiging is pas zeer laat ingevoerd, in de 14e eeuw, en alleen in het Westen. Elders heeft men de diepe lichaamsbuiging bewaard.

En de gelovigen? Zij stonden ook. De H. Leo spreekt ergens van de stok, waarop men steunde, maar die men, uit eerbied, op de grond neerlegde tijdens de lezing van het Evangelie. Als de preek lang duurde, was het geoorloofd erop te steunen en zelfs op de grond te gaan zitten. Maar zetels waren er in geen geval.

Of liever, er was er slechts één, die van de bisschop. De geestelijkheid ging op de treden van het altaar zitten, zoals dat bij ons nog gedaan wordt tijdens de pontificale mis. De gelovigen stonden. Toch waren de diensten lang. Ze zijn het nog in de Oosterse ritus, maar de gelovigen beschouwen het als een plicht de vermoeienis te dragen, bij wijze van offer aan God.
Het gebed vraagt steeds inspanning: een moeite, die het vlees wordt opgelegd door de geest, die zich met zijn God verlangt te verenigen.
Reeds de profeet Isaïas moest de kleinmoedigen moed inspreken, zeggende:

„Maakt dan de slappe handen krachtig,
Stevigt de knikkende knieën;
Zegt tot de harten in angst:
Houdt moed, hebt geen vrees!" (Is. 35, 3).

Blijven zitten is geen gebedshouding; het was toegestaan in de synagoge tijdens de schriftuitlegging en in de kerk tijdens de preek. In de passage van Sint-Lucas, die wij hierboven aanhaalden, wordt er inderdaad gezegd, dat Jesus, toen hij de lezing uit Isaïas geëindigd had, het boek dichtrolde, het aan de beambte teruggaf en *zich neerzette* om ze te verklaren (Luc. 4, 20).
Blijven zitten tijdens het Credo is werkelijk iets ongerijmds: het staat gelijk met te ontkennen door de houding, wat men met de lippen belijdt, daar het Credo toch het afleggen van een verklaring, een dringend getuigenis, een eed van trouw is.
Hetzelfde geldt voor het Offertorium, op het ogenblik, dat de celebrant nauwkeurig aangeeft, dat hij de hostie aanbiedt „pro omnibus circumstantibus", voor alle omstanders. Luisteren wij goed: hij zegt niet „pro circumsedentibus", voor alle omzittenden.
Blijven zitten tijdens de Prefatie is nog erger, als de celebrant alle engelen en aartsengelen oproept, die God in Zijn onuitsprekelijke geheimen prijzen en hij het verlangen uitdrukt zich met hen te verenigen. Zeker, hij zegt het voor zichzelf, maar ook in naam der gelovigen — en zij blijven „lekker" zitten. Zo moet

het niet zijn! Als de misdienaar het belletje laat horen, is het om tot de luiaards te zeggen:

„Ontwaak, gij slaper! En Christus zal over u lichten!"
(Eph. 5,14).

„Sta dan op, wordt verlicht, want uw licht is gekomen.
De glorie van Jahweh gaat over u op!
Want zie, terwijl de duisternis de aarde bedekt,
En het donker de volken:
Is Jahweh over u opgegaan,
En straalt zijn glorie over u uit" (Is. 60, 1).

Dit is het ogenblik, waarop men meer dan ooit zich met de priester moet verenigen, die God dankt in naam van de gehele vergadering

„Quia per incarnati Verbi mysterium nova mentis nostris oculis lux tuae claritatis infulsit".

Helaas! de gelovige kan zich niet meer neerwerpen, bekneld als hij zit tussen een bank en een knielbankje. Hij kan niet meer rechtop staan, bezig als hij is met in een boek te lezen. Hij schenkt geen aandacht meer aan het inwendig licht, versuft als hij wordt door het licht van de elektrische lamp, die hem dwars in de ogen schijnt. Hoogstens knielt hij en duikt met zijn hoofd weg tussen zijn handen. Zo beschut hij zich minstens tegen de lamp, maar lichamelijk trekt hij zich op zichzelf terug, want zo sterk is de vereniging van ziel en lichaam, dat de lichaamshouding niet alleen die van de ziel tot uitdrukking brengt, maar ook eist. Ineengekrompen, over zichzelf gebogen, verzinkt de mens, leunend op zijn ellebogen, in een egocentrisch gebed.
Ach, waarom brengen wij niet al onze energie aan om onze kerken van alle overdaad te ontdoen om daarmee onze zielen te ontlasten! Wij hebben de naakte grond nodig en het halfduister om te bidden als Jesus Christus en als zij, wier voorbeeld Hij eerbiedigde. Rechtop, aandachtig, waakzaam.

„God riep Abraham en Abraham antwoordde: Hier ben ik!" (Gen. 22, 1).
„God sprak tot Israël in een nachtelijk visioen: Jacob! Jacob! Hij antwoordde: Hier ben ik!" (Gen. 46, 2).
Isaïas zegt, als hij zijn visioen verhaalt: „Ik hoorde de stem van de Heer: Wie zal Ik zenden?" Ik antwoordde: „Hier ben ik! zend mij" (Is. 6, 8).

Waartoe heeft men banken, stoelen, armleuningen, boeken en lampen nodig om tot God te zeggen: Hier ben ik!
Alleen is nodig, dat men het inwendig oor spitst, dat men alle spieren van het lichaam in verwachting spant, dat men zich geheel en al, naar geest, ziel en lichaam aandachtig maakt, want de Heer zegt:

„Zie, Ik sta aan de deur en klop;
wanneer iemand luistert naar mijn stem en de deur zal ontsluiten,
dan zal Ik bij hem binnenkomen, de maaltijd met hem houden, en hij met Mij" (Openb. 3, 20).

Het missaal van de gelovige is een schat, op voorwaarde dat men er geen scherm voor de ogen van maakt. Het is niet genoeg te waarderen om er thuis de mis mee voor te bereiden, om de bijbelse teksten op z'n gemak te savoureren, maar als men het naar de kerk meeneemt en men ervoor gaat zitten om erin te lezen zoals men dat op school in een handboek doet, dan is het met bidden gedaan. Want bidden is uitsluitend aandachtig zijn op God.
Zeker, men kan God niet zien; maar de Zoon van God is mens geworden en heeft met ons willen blijven alle dagen tot aan het einde der wereld (Matth. 28, 20). Daarom zei Hij tot Zijn Apostelen : „Doet dit tot Mijn gedachtenis".
De priester aan het altaar neemt de plaats in van Jesus Christus en wie naar de priester aan het altaar opziet met de ogen des geloofs, hij ziet Christus; en wie zich met het gebed van de

priester verenigt, verenigt zich met het gebed van Christus. Daarvoor zijn geenszins meubels of bijkomstigheden nodig, vooral geen kunstlicht, maar alleen de inspanning van een lichaamshouding, die de inwendige gesteltenis vertolkt.
„Heer", zeiden de Apostelen, „vermeerder ons geloof".
De priester aan het altaar is niet alleen middelaar, hij is ook voorbeeld. Hij leert ons hoe we eerbiedig en aandachtig rechtop moeten staan, in een houding, die zonder woorden tot God zegt: „Hier ben ik . . . . om Uw Wil te doen" (Ps. 39).

Uit het Frans vertaald door Frater M. Bonaventura Post

Dr. Bon. Luykx O. Praem.

Het Heilige Vijftigtal

Het is een van de grootste verdiensten van de liturgische beweging, het Paasmysterie in zijn centrale plaats hersteld te hebben, of zelfs enigszins Pasen aan de Kerk te hebben teruggeschonken, terwijl de theologie in haar handboeken deze vernieuwde oriëntatie nog steeds niet gevolgd is. We denken hierbij b.v. aan de mooie bladzijden van **Odo Casel, O.S.B.,** in *Das Christliche Kult-mysterium* (Pustet, Regensburg, 1935), waarvan Dom E. Dekkers bij Desclée De Brouwer een Nederlandse en de Editions du Cerf van Parijs een Franse vertaling gaven in 1948 (de betreffende bladzijden staan eveneens in MD 9, 55-59); en aan de veroverende Paasmystiek van de grote pioniers der liturgische beweging, zoals Dom Lambert Beauduin en Pius Parsch. — In die zin, nl. als actief kernpunt van heel het Christus-mysterie en van onze toegepaste Verlossing, zullen we hier dan enkele

1) We verwijzen even naar onze sigels: TL = Tijdschr. v. Liturgie (Affligem); QLP = Questions lit. et paroissiales (Keizersberg); Par. lit. = Paroisse et liturgie (St.-Andries Brugge); MD = La Maison-Dieu (Parijs); BL = Bibel und Liturgie (Klosterneuburg).

bibliografische gegevens uit het zeer uitgebreide materiaal naar voren halen.
Pasen is vóór alles een liturgisch, sacramenteel gebeuren, omdat we slechts langs de liturgische viering aan dit alles overheersende Heilsgeheim kunnen deelnemen. Hiervoor is het rijke boek van **Th. van Vugt,** *Medeverrijzenis* (Foreholte, Voorhout, 1947, 456 blz.) nog steeds het basiswerk in 't Nederlands. Het bezit alle kwaliteiten om ons nu nog te blijven boeien: vooral van af blz. 293 staat het rechtstreeks in verband met ons onderwerp. — Het kan nuttig worden aangevuld door het meer theologisch gerichte *Le Mystère pascal* van **L. Bouyer** (Parijs, 1946², 472 blz.), eveneens een basiswerk van blijvende waarde.
Naast deze meer grondige werken zullen we ook in het mooie boekje van **E. Flicoteaux O.S.B.,** *Le triomphe de Pâques, la cinquantaine pascale* (Ed. du Cerf, Parijs, 1952, 142 blz.) een zeer geschikte inwijding in de geest en de liturgie van de paastijd vinden. — Ook het 2e deel van **E. Weigl,** *Heiliges Schuljahr* (M. Hueber, München, 1953, IX-257 blz., 2e jaargang) is de bijzondere aandacht van de katecheet waard; de hier geboden conferenties zijn eigenlijk bedoeld voor priesterstudenten, maar omwille van hun stevige bijbelse inslag zullen ze ook aan de katecheet, zusters en rijpere jeugd grote diensten kunnen bewijzen. — Wie er aan denkt om voorbereidende gebedswaken in liturgische zin in te richten, zal een grote hulp hebben aan het pas verschenen werk van **Michael A. Mathis C.S.C.,** *Vigil Service for Septuagesima to Pentecost* (University Press, Notre Dame, Ind., U.S.A., 1957). Het bevat zulke gebedswaken met psalmen, lezingen, responsen en gebeden op elke zaterdagavond in de Paastijd. Is de aanpassing van de gregoriaanse melodieën aan het Engels niet altijd geslaagd, toch bezit deze opzet van de pionier der liturgische beweging in de Verenigde Staten een grote katechetische waarde en heeft hij ons veel te leren. — Wie een geschikte verklaring van de zondagsepistels gedurende dit H. Vijftigtal zoekt, zal zijn gading vinden bij **J. Protat,** *Messages pour tous les temps* (Ed. Spes, Parijs, 1955, 287 blz.): de schriftlezingen worden er (soms wat al te kort) verklaard van uit hun oorspronkelijk verband om er aldus meer relief aan te geven. — Voor de aankomende jeugd heeft **F. Lelotte S.J.** een handig meditatieboekje geschreven, met suggestieve foto's, thans ook in een prettige Nederlandse bewerking verschenen, *Morgenster* (Hoogland, Mechelen, 240 blz.). Voor de paastijd, de meimaand en de pinkstertijd geeft hij telkens de liturgische stemming, en stof voor overweging en recollectie (we vonden het alleen wat jammer dat de naam des Heren tot *K*ristus „gemoderniseerd" werd).

Het Paasmysterie

Aan de centrale plaats van 's Heren verrijzenis in het Heilsplan heeft **F.**

X. Durwell C.ss.R., *La Résurrection de Jésus-Christ, mystère de salut. Etude biblique* (Mappus, Le Puy, Parijs, 1955², 432 blz.) een grondige studie gewijd; zij komt elders in dit nr ter sprake. — In een rijke synthetische visie geeft **J. Daniélou** in zijn werk *Bible et liturgie* (Ed. du Cerf, Parijs, 1951², blz. 388-408) de bijbelse en patristische achtergrond waarom Pasen eigenlijk het feest van heel de christelijke existentie is. — Om aan deze leerrijke tekststudie nog wat meer vaart te geven, kunnen we nog even de geestdriftige uiteenzetting van **P. Duployé O.P.**, *Pâque la Sainte* hernemen in MD 6, blz. 12-36: we zullen er geen spijt van hebben. — Op zijn beurt heeft **Fr. Holtz** een grondig onderzoek ingesteld naar de plaats welke 's Heren verrijzenis bij St.-Thomas inneemt, *La valeur sotériologique de la résurrection du Christ selon S. Thomas*, in *Ephem. Theol. Lovan.* 29 (1953) 609-645: hij ziet er de bewerkende oorzaak van onze verrijzenis in, en dus niet een haast bijkomstig aanhangsel bij het reeds voltrokken verlossingswerk, zoals de handboeken het meestal voorstellen. — Het standaardwerk, over dit onderwerp is ongetwijfeld het doctoraal proefschrift van **prof. P. de Haes** van het Mechelse Seminarie, *La Résurrection de Jésus dans l'apologétique des cinquante dernières années* (Gregoriana, Rome, 1953, 318 blz.). Ofschoon uiteraard meer voor vaktheologen en apologeten bestemd, zal ook de gewone katecheet met dit waardevolle werk behoren kennis te maken. Zijn collega **J. Giblet** gaf er een uitgebreid overzicht van in *Collect. Mechlin.* 39 (1954) 413-442, en in *Pastor Bonus* 31 (1954) 21-24, wijdt **P. B.** enkele mooie bladzijden aan de grondstelling van het boek, *Getuigen van de verrijzenis.*

Het is bekend hoe intens de byzantijnse Kerk het Paasmysterie beleeft; daarover geeft **E. Hammerschmidt O.S.B.** enkele korte maar suggestieve bladzijden in BL 20 (1953) 195-201, *Osterjubel des Ostens.* — En uit de mooie studie van **J. Plooij**, *Het Paasfeest*, in Kerk en Eredienst 10 (1955) 2-9, kunnen we opmaken hoe dicht de bijbelse en historische studie protestanten en katholieken reeds naar elkaar toe heeft gebracht.

Een vaak vergeten maar toch gewichtig onderdeel van het Paasmysterie is Christus' nederdaling ter helle. De H. Schrift en de oude Kerk konden zich 's Heren verrijzenis niet voorstellen zonder deze voorafgaande nederdaling ter helle; en ook op ons eigen paasinzicht zou het herstel van dit vergeten leerstuk verrijkend werken (vooral m.b.t. onze doopselbeleving). Dit alles kunnen we op schitterende wijze vernemen bij **O. Rousseau O.S.B.**, *La descente aux enfers dans le cadre des liturgies chrétiennes*, in MD 43, 104-123. — Wie de tijd niet vindt om deze grondige studie door te maken, kan een kort overzicht van het probleem vinden bij **A. Rüd O.S.B.**, *Abgestiegen zu der Hölle, ein vergessener Teil unserer Osterbotschaft*, in BL 22 (1955) 208-210. — Een uitbreiding van ditzelfde thema geeft ons, op dezelfde plaats, blz. 212-217, de bekende abt **B. Capelle O.S.B.** naar aanleiding van de dogmatisch zo rijke paasprefatie.

Paasoctaaf: Het is bekend hoe zorgvuldig de bijbellezingen van het paasoctaaf, „moeder van alle octaven", zijn uitgekozen om de zin van het Paasmysterie verder uit te werken en tot praktische levenswaarden voor het herboren Godsvolk te maken. Hierover kan men een degelijke studie van **A. Rose** vinden in QLP 36 (1955) 57-65, *Les lectures bibliques de l'octave pascale, la proclamation du salut.*

Meimaand: Gewoonlijk valt ook de meimaand samen met de naviering van Pasen. Omdat dit onderwerp enigszins buiten ons opzet ligt en er bovendien meerdere reeds bekende (en vaak erg devotionele) publicaties aan gewijd zijn, zal hier een eenvoudige verwijzing wel volstaan naar een kort maar leerrijk artikel van **P. Jounel,** *Le mois de Marie et le renouveau liturgique,* in MD 38, 159-161. Op diezelfde plaats, blz. 162-163, geeft **Ch. Rauch** een lijst van 15 bijbellezingen uit het Oude Testament voor mariale avondwaken, *Lectures bibliques pour le mois de mai.*

Kruisdagen: Voor de Kruisdagen maakte een Franse pastoor uit de Jura, **P. Bouraix,** een zeer handig boekje voor zijn parochianen op, dat op korte tijd al aan zijn 3e uitgave is, *Petit manuel des cérémonies des Rogations* (Les Nans, par Champagnole, Jura, 1954[3], 43 blz.). — Om ook bij ons volk deze aloude liturgische biddagen in ere te herstellen, wordt er in Keizersberg (Leuven) een handig en goedkoop boekje uitgegeven. — Om nu de Kruisdagen in hun algemeen perspectief te kunnen waarderen, zullen we er goed aan doen de studie van **A.-M. Martimort** over de liturgische processies door te maken in MD 43 (vooral blz. 65-67). — In BL 20 (1953) 297-302 geeft de bekende handschriftenvorser **A. Dold O.S.B.** een gedegen studie *Zur Feier der Allerheiligenlitanei am Karsamstag, am Markustag und an den Rogationstagen.*

Ons Heer Hemelvaart: Dit feest vormt het hoogtepunt van Christus' verheerlijking met Pasen en de aanvang van de onze, waaraan wij nu al door de liturgische viering „anticipative" deelnemen. — Over zijn eigenlijke heilsbetekenis schreef **J. Daniélou** sterke bladzijden in het reeds vermelde *Bible et Liturgie,* blz. 409-428. — Met zijn bijbelse achtergrond heeft **prof. J. Weterman** zich op zeer scherpzinnige wijze beziggehouden in *Nederl. Kath. Stemmen* 50 (1954), 129-138, *De Hemelvaart des Heren in het Nieuwe Testament.* — Met niet geringer bevoegdheid dan zijn Utrechtse collega (ofschoon van uit een andere „school") behandelt **prof. J. Heuschen** van het Luikse Seminarie hetzelfde onderwerp in *Rev. Eccl. Liége* 42 (1955) 65-81. — In diezelfde zin is ook het vlotte artikeltje van **Th. Warnung can. reg.,** *Empor steigt Gott mit Jubelklang,* in BL 23 (1956) 230-231. — In *Het Schild* 32 (1955), 73-87, heeft **F. Thijssen** een leerrijk theologisch onderzoek ingesteld naar *De inhoud en zin van 's Heren Hemelvaart,* een studie die we om meerdere redenen willen aanprijzen (o.a.

om de degelijke bladzijden over de Geest i.v.m. 's Heren Hemelvaart, en over zijn verblijf in de Eucharistie).

Pinksteren en naviering

Over de plechtige afsluiting van het H. Vijftigtal (Pentecoste) schreef **J. Weterman** een zeer goede bijbelstudie, *Het Pinksterfeest naar Hand. 2*, in *Nederl. Kath. Stemmen*, 52 (1956) 97-108, waarin de bekende schriftuurprofessor de 3 grondthema's van het eerste Pinksteravontuur weergeeft: de Geest en de Kerk, de Geest en het getuigenis, de universaliteit van de zending van de Geest. — Van uit deze bijbelse visie geeft **J. Pinsk** een suggestieve „Durchschau" op het heilswerk van Gods Geest *„Cooperante Spiritu Sancto ....",* in *Heiliger Dienst* 9 (1955) 33-37. — Eveneens vertrekkend van dit bijbels gegeven ontwikkelt **Chr. Oomen** de rol van *De H. Geest in ons leven*, in *Tijdschr. v. Geest. Leven* 10 (1954) 397-404 (het art. van **T. Verbeek**, t.a.p. 81-92 kunnen we helaas niet aanbevelen: wanneer een theoloog het aandurft om, thans nog, het sterke bijbels realisme tot louter toeschrijving te verwateren, zou hij er beter over zwijgen ofwel .... de bijbel meteen overboord gooien). — Steeds zal ook hier de suggestieve studie van **J. Daniélou** uit het reeds aangehaalde *Bible et Liturgie*, blz. 429-448, een onmisbaar hulpmiddel voor onze geestelijke vorming blijven.
Over de H. Geest zijn de laatste jaren enkele interessante werken verschenen, zoals dat van **E. Leen**, *De H. Geest en zijn werking in de ziel* (P. Brand, Bussum; Sheed & Ward, Antwerpen) 1949, 110 blz., en dat van **A. Richomme**, *L'appel au Saint-Esprit, Commentaire du Veni Sancte Spiritus* (Ed. Fleurus, Parijs, 1955, 111 blz.); maar ze liggen meestal nog te veel buiten het perspectief van de Kerk en de heilsgeschiedenis, behalve misschien het praktisch werkboek van de bekende **L. Trese**, *The Holy Spirit and His Work* (Paterson, N.J., U.S.A., 110 blz.), dat 16 werkschema's voor discussiegroepen bevat. — Mocht er weer iets van de begenadigde overmoed, de „parrèsia" der eerste christengemeente in het bange christendom onzer dagen doorbreken: dat is de conclusie van **C. de Klerk C.ss.R.** in zijn *Zielzorg en de H. Geest*, in het zo even vermelde nr. van *Ned. Kath. Stemmen*, blz. 108-117.
Voor het **vormsel** als het eigenlijke sacrament van de Geest, dat elke gedoopte laat delen in het Pinksteravontuur der eerste christengemeente en aldus in Christus 'eigen geestesvervuldheid, kunnen we best verwijzen naar de uitstekende werkmap *Christo signati* (Mechelen-Leuven 1954, 64 blz.), met de degelijke bijdragen van **A. Verheul O.S.B.** (geschiedenis), **prof. P. Anciaux** (theologie) en **prof. J. Rabau** (praktische wenken). En verder naar het speciale nummer 4 van TL 39 (1955), dat de tekst van de lezingen op de liturgische studiedagen van het Genootschap voor

Liturgiestudie over het vormsel in Berne(1955) weergeeft: **prof. J. Prein** over de geschiedenis van de Romeinse vormritus, **B. Luykx O.Praem.** over het vormsel in leer en leven, en **O. Thomaasse O.F.M.** over het vormsel en de christelijke volwassenheid. Zo werd ook door de St.-Andriesabdij, Brugge 3, in 1953 de tekst van de studiedagen in La Roseraie uitgegeven, *Le Sceau de l'Esprit,* met bijdragen van **Th. Maertens O.S.B.**, **L. Bouyer, P. Ranwez** en **Mgr. Dupont.**

Sacramentsdag: naar aanleiding van deze hoogdag zou er natuurlijk veel te zeggen zijn over de eucharistische publicaties van de laatste jaren. We willen hier enkel maar verwijzen naar het miscommentaar van **H. Jenny,** dat de suggestieve titel draagt *La Messe, Pâque du Seigneur* (Ed. Fleurus, Parijs, 1956, 126 blz.), een reeks plannen van preken over de Eucharistie als het Pascha van de Heer met zijn volk. — En verder naar het werk van ondergetekende, *Kinderen in de Mis* (Keizersberg, Leuven, 1956, 296 blz.), een nagenoeg volledig handboek met het nodige theologische en praktische werkmateriaal voor de zielzorg van de mis (speciaal voor de katecheet bedoeld).

De zondag: We mogen dit overzicht niet besluiten zonder even op de betekenis van de zondag als naviering van het H. Vijftigtal te hebben gewezen. Tussen de talrijke bibliografie over dit onderwerp willen we alleen maar het volgende naar voren halen: elke katecheet zou het basiswerk van **J. Hild O.S.B.,** *Dimanche et vie pascale* (Brepols, Turnhout, 1949, 466 blz.) moeten bezitten en regelmatig van de geestelijk rijkdommen van dit grote boek aan zijn volk meedelen. Tevens kan hij dit voor zijn eigen vorming aanvullen met de suggestieve bladzijden uit het reeds bekende boek van **J. Daniélou,** *Bible et Liturgie,* blz. 303-387.

Over het mysterie van Pinksteren heeft E. Flicoteaux O.S.B. een zeer mooi werkje geschreven, dat de aandacht van onze lezers ten volle waard is: ,,Le rayonnement de la Pentecôte" (Ed. du Cerf, Paris, 1953, 152 blz. in 12). Het behandelt alle aspecten van dit zo rijke heilsmysterie van de Komst van Christus' Geest.

FILMSTROKEN

rond de Paastijd

door Frater M. Fidelis Mous

Deze filmstrokenselectie zal zich geheel bewegen rond de Paastijd: Pasen, Hemelvaart, Pinksteren, Drievuldigheidszondag, en hierbij aansluitend enige strips over het doopsel als Paassacrament, het vormsel als Pinkstersacrament en over de zondag in het algemeen. Vooral gezien vanuit didactisch standpunt worden wij al dadelijk geconfronteerd met een grote lacune inzake liturgisch georiënteerde hulpmiddelen: filmstrips over het Proprium zelf van elk der zondagen, speciaal in deze Paascyclus, moet men met een lampje zoeken.

De met onmiskenbare allure opgezette uitgave over elk der zondagsevangeliën is de serie *Vangeli Festivi* van de Paters Salesianen te Turijn (1). Deze stroken zijn verkrijgbaar in een zwart-wit en in een kleur-editie, maar eenieder zal de ook in picturaal opzicht uitstekende kleurstrook prefereren.

Voor de priester, maar vooral voor de onderwijzer, is de Italiaanse tekst van de tekstboekjes een wel groter bezwaar dan het opvallend tekort in de opzet van deze stroken, om ook nog van de Evangeliebehandeling over te schakelen op de Eucharistische viering zelf.

Maar alles bij elkaar is de Turijnse poging een overdenking waard — en men is reeds in overweging — om ook eens een dergelijke opzet te realiseren voor het Nederlandse taalgebied.

Van de te bespreken stroken staan in didactische kwaliteit vooraan de stroken no. M. 28 en M. 29, *Pasqua* met een voor elk kind verstaanbare theologische inslag. In zwart-wit kost elk dezer stroken 450 Lire (40 beelden), in kleur 1100 Lire. Gelukkig is dit zeer pakkende bijbels Paasverhaal bij deze Turijnse firma verkrijgbaar in een Engelse editie: *Easter.*

Een eveneens in attractieve kleur en vorm katechetische strook (1) voor 12-14 jarigen is no. A. 34, *La rizurrezione di Gesù,* 29 beelden, zwart-wit 270 Lire, kleur 600 Lire. Ook hiervan is er een Engelse versie: *Jesus rises from the dead.*

En voor de katechismusles rond Pinksteren: no. A. 35 Lo Spiritu Santo, 28 beelden, zwart-wit en kleur, prijs als vorige, maar omtrent het bestaan van een Engelse uitgave ervan hebben wij geen gegevens.

Ook als katechismusstrook over het vormsel als Pinkstersacrament is bedoeld de strook: no. A 94: *La Cresima,* 32 beelden, zwart-wit en kleur,

zelfde prijs. De kleurtekeningen weten zich op hetzelfde verzorgde niveau te handhaven.
We kunnen ook niet nalaten te attenderen op een katechismusles over de zondagsviering: no. A. 42, *Ricordati di santificare le Feste*, uitgave, aantal beelden en prijs als voorgaande.

In aansluiting aan de Turijnstrips geven wij voor de mogelijk geïnteresseerden nog deze twee titels, uitgever La Scuola, Brescia (2): *Gesù rivela la Trinità*, en *La Cresima*, respectievelijk in 28 en 21 ook goede kleurenbeelden voor L.S.-kinderen lesstof presenteren over de H. Drievuldigheid en het vormsel. Prijs: 900 en 600 Lire.

Speciaal voor België zullen welkom zijn de liturgische strips uit de Kerkelijke Jaarserie *En la Maison de Dieu*, no. XIII, *Auprès du cierge pascal* (Les dimanches après Pâques) en no. XIV: *L'Esprit de vérité* (De l'Ascension à la Pentecôte), uitgave van La Bonne Presse (3), met Franse teksten naast de in zwart-wit afgebeelde aquarellen van Marie Pignal over het epistel en evangelie van de zondagen in de Paastijd. Maar ook hier alweer is er weinig binding met het Offer zelf als viering juist van de Paasgeheimen. De stroken bevatten 40 en 50 beelden, en kosten Fr. Fr. 310 per strip.

Voor het geheel van de Paascyclus, en voor leerlingen van 14 jaar en ouder zoeken de zwart-wit kunstreproducties van Schuhmacher (4) langs bijbelse weg de liturgische viering en de verdere theologische verdieping te benaderen in de serie *Die Pentekoste*, nr. 290: *Von der Aufstehung bis zur Himmelfahrt des Herrn* en no. 291: *Das erste christliche Pfingstfest*, respectievelijk 51 en 32 beelden, D.M. 10.20 en 6.40 en beide met zeer uitvoerige tekstboekjes.
Voor gebruik van de priester voor een nog meer uitgesproken theologische behandeling van deze bijbelse gegevens geeft dezelfde firma (4) een serie zwart-wit kunstreproducties in de serie: *Der erhöhte Herr*, no. 287: *Vom Geheimnis des Kreuzes und der Auferstehung* (45 b. D.M. 9.—), no. 288: *Vom Geheimnis der Himmelfahrt des Herrn* (40 b. D.M. 8.—), no. 289: *Vom Geheimnis der Geistsendung* (50 b. D.M. 10.—).
O.i. zal er wel een goede voorbereiding geëist worden van de kant van degene die de uitleg geeft, om de overvloedige gegevens in de tekstboekjes in een meer acceptabeler, meer vertellende vorm aan te bieden.

Voor het bijbels verhaal over Verrijzenis tot en met de Nederdaling van de H. Geest, en wel voor de Lagere School, noemen wij allereerst van de 24 Fibo-(5)kleurfilmstroken *De Bijbel in Beeld* de strook nr. 624 (20 beelden, *f* 20 per strook, *f* 15 bij intekening op de gehele serie). Deze serie heeft wel de pretentie, voor het kind aanspreekbare taferelen te

geven, doch niet wat betreft eventuele binding met theologie of liturgie; men volstaat met slechts inscripties in de frames.

Voor de hoogste klassen van de L.S. zijn ook ten onzent zeer goed bruikbaar de zwart-wit-strips uit de serie *La Nouvelle Alliance* van La Bonne Presse (3): nr. 18: *L'Aube pascale, la Réssurection* en no. 19: *Vers les temps nouveaux: de Pâques à la Pentecôte,* respectievelijk 30 en 25 beelden, prijs Fr. Fr. 320 per strook. De teksten onder de tekeningen van M. Pignal, afgewisseld met kunstreproducties en het commentaar in Livret VII bewaren vóór alles de draad van het verhaal.

Een andere uitgave, van C.P.O. (6) volgt eveneens de nieuwtestamentische verhaaltekst, doch laat eigenlijk meer zien, hoe de christelijke kunst door de eeuwen heen Jesus' verheerlijkt leven uitbeeldden no. A 3817: *Jesus' Verrijzenis en Verheerlijking,* deel V van de serie *Het Evangelie in Beeld,* 60 zwart-wit beelden, B. Fr. 120, Ned. prijs *f* 8.45. De C.P.O.-strip no. 3090: *Verheerlijking,* deel V van de serie *Christus,* staat in didactisch verantwoorde keuze van de 31 zwart-wit reproducties aanmerkelijk hoger en P. A. Gomez S.J. zorgde voor een voortreffelijk tekstboekje (prijs: B. Fr. 62, Ned. prijs *f* 4.80).

Bijzonder voor het katechismusonderwijs op de Belgische L.S. noemen wij de dragelijk getekende zwart-wit-strip no. T. 34 van de firma Thoquet (7) met Franse onderschriften: *La divinité de Jésus* (56 beelden, Fr. Fr. 345).

Een, eveneens voor Belgische 10 à 12-jarigen, keurige katechismusstrook werd uitgegeven door Lumina (8) als nr. 9: *La Résurrection et l'Ascension,* uit de serie van 30 kleurenstroken *Le Catéchisme National* (34 beelden met Franse teksten, Fr. Fr. 600).
Van dezelfde firma (8), weer in kleurbeelden van Marie Pignal, met Franse teksten, voor 10 à 12-jarigen, verscheen in een andere katechismusserie van 30 stroken: *A l'école de Jésus,* nr. 27: *Jésus notre Chef,* 40 beelden, Fr. Fr. 600.
In elk geval zullen dergelijke stroken, al geven ze soms voor het kind te moeilijke katechismusbegrippen, juist tijdens een katechismusles in de Paastijd welkom zijn.

En voor Pinksteren geeft Lumina (8), no. 10: *Le Saint Esprit,* uit de serie *Le Catéchisme National,* 34 kleurbeelden, Fr. Fr. 600.

Schuhmacher's Lichtbildverlag (4) kwam, en zeker in kinotechnisch opzicht, met een verdienstelijke serie *Lichtbildreihen zum katholischen Katechismus der deutsche Bistümer,* waaruit wij voor ons onderwerp kozen: no. 347 en 348: *Vom Heiligen Geist und seinem Wirke,* 2 delen dus, respec-

tievelijk 30 en 35 zwart-wit kunstreproducties, prijs D.M. 7.50 per stuk. Deze stroken liggen uiteraard op het terrein van de priesterkatecheet, en in de theologische verdieping liggen talrijke bijbelse en liturgische elementen geïntegreerd. De katecheet zal zich dan ook geplaatst zien voor de inspanning van een serieuze lesvoorbereiding, vooral ook om de toch nog te zware conceptie van de Duitse katechismus om te buigen naar een meer verhalende vorm.

In verband met Pasen én Pinksteren mogen wij hier attenderen op nog drie stroken van deze firma (4) en wel uit de serie: *Die sieben Ströme des Lebens*, no. 511: *Die Taufe*, 1. Teil: *Die Grösze der Taufe* en no. 512: *Die Taufe*, 2. Teil: *Die Spendung der Taufe*, tezamen 124 zwart-wit kunstreproducties en fotoreportage, maar, alweer geven de commentaren in de tekstboekjes een, voor 14-jarige en oudere leerlingen althans, nogal gecondenseerde theologie met de nodige abstracta. Toch zal ook hier de goed voorbereide priester-leraar veel verbalisme met dit visuele hulpmiddel kunnen opvangen.
De prijs van de twee stroken tezamen met twee tekstboekjes bedraagt D.M. 19.85. Bij deze strips sluit aan no. 513: *Die Firmung*, 68 zwart-wit beelden met tekstboekje D.M. 10.85.

Ondanks het blijvend bezwaar van de Franse teksten in het beeld, heeft de priester voor zijn Paastijd-katechismusles goede variatie-mogelijkheden, als hij gebruik zou maken van de Lumina(8)-uitgaven: uit de serie *A la Suite de Jésus*, deel 14: *Le Baptême et la Confirmation*, 38 kleurtekeningen, Fr. Fr. 600, voor de leeftijd van 9 à 10 jaar; en uit de katechismusserie *A l'école de Jésus*, deel 29: *Témoins du Christ*, eveneens over doopsel en vormsel, voor de hogere klassen van de L.S. Deze strook geeft 40 kleurbeelden, prijs Fr. Fr. 600.

Thoquet (7) geeft ook een zeer bruikbare katechismusstrook uit de serie *Aspects des Sacrements*, no. 311: *La Confirmation*, 52 zwart-wit beelden. Fr. Fr. 345, waarbij men dan over het hoofd moet zien, dat de katechismus-teksten in de strip, didactisch gezien, uit een geheel andere wereld stammen dan het visuele gedeelte.

Waar onze scholen nog altijd te werk gaan volgens de oude drie-indeling der godsdienstvakken, kunnen wij voor de eigenlijke Liturgieles alweer goed terecht bij het Verlag Schuhmacher (4). No. 158: *Die Taufe-Die Firmung* geeft in 27 zwart-wit beelden een fototechnisch prima verzorgde reportage van de ceremoniën. De prijs is D.M. 4.05. De strip is bestemd voor de lagere school en heeft geen teksten noch handleiding.

Voor bezinningslessen aan oudere leerlingen over hun vroeger ontvangen vormsel geeft de C.P.O. (6) no. 3502-43: *Het Vormsel*, uit de serie „Ker-

kelijk Leven", door Monniken van de Abdij Affligem. De sterk liturgische inslag in de 53 zwart-wit beelden (B. Fr. 106, Ned. prijs *f* 8.30) en het welverzorgde tekstboekje brengen, naast het leggen van een speciaal accent op het „strijd"-element bij de „Confirmatio", allerlei elementen naar voren, als een poging om de jeugd, een beetje althans, te genezen van haar symbool-blindheid. Jammer echter, dat in het beeld de didactisch-noodzakelijke bijbelse achtergrond te veel over het hoofd gezien werd.

In dit bezinningsgenre presenteert ook Lumen (9) in 40 zwart-wit beelden voor de prijs van *f* 6.50 de strip 1142: *Het Vormsel*. De handleiding geeft pregnante ideeën in een overigens summier gehouden commentaar, en dat alleen bestemd is voor oudere leerlingen.

Wij besluiten deze Paas- en Pinkstercataloog, — die bij de opsomming geen ruimte beschikbaar had voor een meer gedetailleerde analyse van de inhoud van beeld en tekst naar hun diverse aspecten, — met enige stroken over de zondag in het algemeen, voor leerlingen van 10 tot 12 jaar:
Lumina (8) geeft in haar kleurenserie *Le Catéchisme National*, nr. 26: *Le respect dû à Dieu — Le Dimanche*, 23 beelden, Fr. Fr. 600. Alweer voor zover de maar al te vaak abstracte katechismus visueel gemaakt kán worden, is deze strip een welkome steun bij het anders wel eens slechts „doceren" van de katechismus.
Eveneens zal de explicateur zich moeten instellen op het vinden van een vertelvorm bij het projecteren van de La Bonne Presse (3)-stroken: *Dimanche, Jour du Seigneur*, I en II, 40 en 41 zwart-wit beelden, met onderschriften bij de kunstreproducties en fotoreportage. Prijs per strook Fr. Fr. 350.

En nu enkele opmerkingen van meer praktische aard: ter vergemakkelijking van projectie b.v. tijdens godsdienstlessen overdag, stelt de firma Luctor (10) een scherm verkrijgbaar voor projectie bij daglicht, waarbij enige verduistering nog wel welkom, doch niet strikt noodzakelijk is. (De prijs van dit unieke hulpmiddel is *f* 170).
Dan zal het welbekend zijn, dat de Italiaanse, Franse en Belgische 35 mm stroken meestal normaalbeelden hebben, 18 × 24 mm, terwijl veelal Nederlandse en Duitse 35 mm stroken het Leicaformaat, 24 × 36 mm, gekozen hebben.
Voor de besproken Duitse stroken, met afwisselende verticale en horizontale beelden is een projector met zgn. draaibare kop (objectief) noodzakelijk.

Bij het overzien nu van het opgesomde velerlei materiaal, — waarvan wij niet zonder reden de geïnteresseerden er op attenderen, dat deze stroken ter inzage liggen op de Katechetische Afdeling van de St.-Ludgeruskweekschool te Hilversum, — moet ons dit nog van het hart:
Maar al te veel geven vooral de strips, die de katechismusteksten aanschouwelijk willen maken, een „leerstof"-aanbieding, waarvan de leerlingen, zelfs de ouderen onder hen, niet vermogen de draad van het betoog vast te houden, daar de ordening van het gebodene te vaak een weerspiegeling is van de logisch-systematische opbouw van speculatief-theologische gegevens. En maar al te vaak schroomt het tekstboekje niet, om in zelfs geijkte theologische vakterminologie, die zich het gemakkelijkst schijnt te bewegen in abstracties van tijd en ruimte, aan te praten tegen het projectiedoek

met heel wat meer interesse-wekkende beelden, zodat de leerling onmogelijk zijn aandacht harmonisch kan verdelen over commentaar en beeld.
Immers: de leerling wordt nu, ondanks de aanschouwelijke vorm, geconfronteerd met voor hem ongewone, onbekende structuren en schemata, die ten grondslag liggen aan de samenstelling van de strip en van het commentaar.
De kwalitatieve en kwantitatieve ingewikkeldheid zowel van de voorbijglijdende serie beelden als van de tegelijkertijd aanhoorde explicatie lijken wel het axioma voor de wijze, waarop vele katechetische strips samengesteld moeten worden. En het komt ons voor, dat zelfs daar, waar deze stroken occasioneel binding zoeken met liturgie en bijbel, en dus hieruit enkele grepen doen, het geheel voor de leerling nog ingewikkelder wordt.
Om de cerebrale conceptie vervolgens nog wat leven in te blazen, meent menig auteur zijn toevlucht te moeten nemen tot een bonte aaneenschakeling van kunstreproducties, hoe verdienstelijk overigens ook geselecteerd uit een welvoorzien archief van eerste klas materiaal. Maar toch zal, zelfs na serieuze initiatie in de kunstgeschiedenis, het jeugdig, zelfs volwassen auditorium ook wel eens wat anders willen zien dan slechts wat zwart-wit reproducties van religieuze kunst van allerlei herkomst, — en niet weinige katechetische filmstroken volgden uitsluitend dit reproductie-procédé, waarbij dan ook nog het attractieve kleurelement uitgerangeerd wordt.
Bij het critisch en experimenteel confronteren van het commentaar aan het geprojecteerde beeld, wordt het moeilijk, om niet tot de conclusie te komen, dat de samenstellers de soms wat naïeve opvatting schijnen te huldigen, dat men nu met de filmstrook het speculatieve van godsdienstleer wel aanschouwelijk verstaanbaar gemaakt heeft, zonder er zich rekenschap van te geven, of men ook werkelijk aansloot bij het verloop van het denkproces in de leerling zelf. Diens door spontane of gewekte interesse gestuwde denken zal maar al te vaak andere wegen uit willen dan het redenerend commentaar, dat het springerig relaas op het projectiescherm expliceert. Het transponeren van de denkschemata van de gevormde theoloog moet aldus wel kortsluiting veroorzaken in het denken van de leerling, dat voorlopig nog maar een éénrichtingsverkeer kent, van het concrete naar het abstracte, en het wisselend beeld op he tdoek en het gesproken commentaar wordt voor hem pas goed een geheel, wanneer deze de gang van een verhaal of van een gebeurtenis volgen.
In het genre filmstroken zijn we er nog altijd ver van verwijderd, om de religieuze strip op te bouwen volgens het geheel of gedeelten van het heilshistorisch stramien, of volgens de gang van het Kerkelijk Jaar, of van de liturgische plechtigheden, maar dan met integratie van de nu over de verschillende godsdienstvakken verspreide gegevens. En dat er op het terrein van historische en contemporaine biografie en gebeurtenissen nog vele mogelijkheden liggen voor filmstroken, gestoeld op het principe van organisch godsdienstonderwijs, is zonder meer duidelijk.

---

1) Le Filmine Don Bosco. Libreria Dottrina Cristiana, Via Maria Ausiliatrice 32, Torino (709).
2) La Scuola, Editrice, Via Luigi Cadorna 9, Brescia.
3) La Bonne Presse, Service des Projections, 5 rue Bayard, Paris (8e).
4) Lichtbildverlag Ludwig Schuhmacher G.M.B.H., Barbarastrasze 4, (21a) Oer-Erkenswick i.W.
5) Fibo-beeldonderwijs. Utrechtseweg 66-68, Zeist.
6) Centrale voor Projectie Onderwijs, Blijde Inkomststraat 75, Leuven.
Voor Nederland is de vertegenwoordigster Lumen, Postbus 5, 's-Graveland.
7) Ets. Jean Thoquet, 46 rue d'Assas, Paris (6e).
8) Lumina, Centre des Techniques et des Matériels Audio-visuels, 30-32 Champs Elysées, Paris (8e).
9) Instituut Lumen, Postbus 5, 's-Graveland.
10) Luctor, Oude Utrechtseweg 22, Baarn.

Speelplaten

GRAMOFOONPLATEN VOOR DE PAAS- EN PINKSTERTIJD

(tot en met het feest van Maria ten Hemel Opneming)

Wij kunnen de lijst van gramofoonplaten dit keer openen met een prachtige album, waarin *4 grote Solesmesplaten* zitten, die voor de tijd, welke we nu moeten bespreken, heel wat materiaal leveren: *FAT 173690-3* (30 cm., 33 t., in album met 4 platen: *f* 92.—; de platen worden ook afzonderlijk geleverd voor *f* 23.— per plaat). FAT 173690: **Kerstmis.** Over deze en de volgende plaat (FAT 173691: **Pasen**) hebben we in de vorige overzichten reeds iets gezegd. Voor ons zijn nu vooral van belang: *FAT 173692* en *FAT 173693.* Op de eerste plaat zijn de *Missen* opgenomen *van Hemelvaart en van Maria ten Hemelopneming* (de nieuwe mis), op *FAT 173693* staan *de Missen van Pinksteren en Sacramentsdag.* Het heeft weinig zin lang bij deze platen stil te staan. Voor wie het meest verfijnde gregoriaans wil beluisteren bestaat er geen twijfel, dat hij in de Solesmesplaten — die overigens ook voortreffelijk zijn opgenomen — het beste materiaal zal vinden. Hoewel het ineens een hele uitgave is, is deze collectie van vier platen toch van zeer groot praktisch nut, ook voor het onderwijs. U hebt zodoende een complete reeks missen en ook prachtige gezangen van de grootste kerkelijke feesten.

Voor deze tijd na Pasen hebben we op het ogenblik ook een mooie collectie platen met de *vaste misgezangen* (Kyrie enz.).

Vooreerst enkele *Solesmes*-platen. *FA 133111* (25 cm., 33 t., *f* 17.50) geeft de *Vidi aquam,* de volledige *Mis van de Vasten (XVII) en Paastijd (I)* en nog de *mis voor de feriaaldagen in de vastentijd en advent (XVIII).*

Van de Abdij Beuron zijn ondertussen ook twee heel mooie plaatjes verschenen met vaste misgezangen. Zoals we vroeger reeds hebben opgemerkt volgt ook Beuron tegenwoordig de methode van Solesmes, al verschilt de uitvoering van het gregoriaans aanmerkelijk: het is mannelijker en forser gezongen. *EPA 37112* (17 cm., 45 t., *f* 8.50) geeft de *8e mis* met de *3e Credo.* Op *EPA 37123* (17 cm., 45 t., *f* 8.50) staat de Missa brevis met Asperges (*Asperges me I ad lib. — Kyrie XVI — Gloria XV — Credo II — Sanctus en Agnus Dei XVIII — Ite missa est XV).* Een ideaal plaatje om met de kinderen de volkszangmis te leren. De 8e mis is hiervoor minder geschikt, omdat vooral bij de sanctus en agnus dei zeer gauw flink tegen de toon aan gezongen wordt.

Voor de **Paastijd** hebben we nog enkele gregoriaanse platen, waar naast vele andere gezangen ook prachtige stukken op staan voor deze tijd: *LXT 2706* (30 cm., 33 t., f 23.—) met o.a. *Haec dies* — *Victimae paschali* — *Quasi modo* (intr. van Beloken Pasen) — *Jubilate Deo* (3e zond. na Pasen), en *LXT 2707* (30 cm., 33 t., f 23.—): *Alleluia Oportebat* (3e zond. na Pasen) — *Alleluia Exivi a Patre* (5e zond. na Pasen) en vele andere gezangen o.a. voor de tijd na Pinksteren.
Voor de paastijd is ook heel geschikt de *Te Deum*, de feestelijke zang om God voor alle weldaden te danken. Tot nu toe bestaat er slechts één plaatje met de *gregoriaanse Te Deum* (monastieke ritus). Op ditzelfde plaatje (*EPA 37111*) staan ook nog de bekende *acclamationes* zoals we ze bij een Pausmis of bij een bisschopswijding kunnen beluisteren met het *Christus vincit* (17 cm., 45 t., f 8.50).
Voor de *meerstemmige Te Deum* moeten we hier weer een keuze maken. Heel feestelijk klinkt b.v. de *Te Deum* van J. Lully, uitgevoerd door koor, solisten en orkest o.l.v. P. Capdevielle (*NLB 6112*, 25 cm., 33 t., f 19.50). Een collectie nieuwe Franse liederen, betrekking hebben op *verschillende liturgische feesten* zijn opgenomen op SM 33-24 (30 cm., 33 t., f 30.—). We vermelden hiervan: *Le Seigneur est ressuscité* (Pasen) — *Dans la joie du Seigneur* (Hemelvaart) — *Nous te louons, Dieu créateur* (Pinksteren) — *Alleluia! Gloire au Seigneur* (Drievuldigheidszondag), en voor Sacramentsdag zijn geschikt: *La nuit qu'il fut livré* — *Mon âme, bénis le Seigneur* — *Tu es, Seigneur, le lot de mon coeur* (een bewerking van de negro-spiritual *Nobody knows but Jesus*).
Behalve de boven reeds genoemde volledige Mis van **Pinksteren** is er nog een andere prachtige pinksterplaat verscheenen bij de SM. Het kathedrale koor van Rennes voert er niet alleen de *gregoriaanse pinkstermis* op uit (behalve de offerzang) met de meerstemmige *Missa brevis* van A. Gabrieli (deze mis heeft geen Credo) maar ook enkele *antifonen* en *de Veni Creator* uit de Vespers (gregoriaans), en vervolgens een prachtig *Magnificat* van Viadana en *Psaume 138* van Claude le Jeune (SM 33-23, 30 cm., 33 t., f 28.—).
Een mooie meerstemmige *Veni Creator* (van A. Diepenbrock) met andere gezangen — o.a. de *Haec dies* van J. Gallus — uitgevoerd door de Maastrichter Staar staat op *402057 NE* (17 cm., 45 t., f 6.50).
Niet alleen van de monniken van Solesmes, ook van de Benediktijnen van de abdij te Montserrat (Spanje) hebben wij een plaat met gezangen van **Sacramentsdag:** *SM 33-17* (30 cm., 33 t., f 28.—). Behalve enkele gregoriaanse gezangen: *Cibavit eos, Alleluia caro mea*, en de *1e Credo* (volkszang) bevat deze plaat composities van de Spaanse componist da Vittoria: de mis *Vidi speciosam, Magnificat, O sacrum convivium, Pange lingua, Salve regina*.
Op *SM 33-06* (30 cm., 33 t., f 28.—) is opgenomen de fraaie *Pange lin-*

gua van A. Campra, met o.a. ook de *Venite exultemus* van De Lalande. Voor het feest van **Maria ten Hemel Opneming** hebben wij — behalve de boven genoemde plaat — verschillende mooie plaatjes.
Momenteel is in de handel gekomen een klein plaatje met 5 eenvoudige Marialiedjes *(HX 1019,* 17 cm., 45 t., *f* 6.25): *Gebenedijd zijt gij — God groet U zuiv're bloeme — Wees gegroet o sterre — Maria mild en machtig — God groet U koninginne.* De liedjes worden gezongen door het fraterskoor van het franciscanenklooster te Venray en de meisjes van het pensionaat Jerusalem aldaar. De bedoeling is hiermee een voorbeeld te geven van model volkszang.
Een gregoriaanse *Magnificat,* gezongen door de Benediktijnen van Beuron en omlijst met orgelspel staat op het 45 toeren-plaatje *EPL 30094, f* 8.—. Bovendien kunt u de prachtige *klokken* van de abdij beluisteren.
Wij zouden hier nog meer platen kunnen vermelden met een Magnificat of andere Mariagezangen, maar we moeten ons beperken.
Het is nu een mooie gelegenheid om hier ook iets mee te delen over platen waarop *psalmen in de landstaal* zijn opgenomen en die ten dele bestemd zijn om door de gelovigen gezongen te worden. Van alle kanten wordt er tegenwoordig aan gewerkt om deze krachtige maar voor het katholieke volk geheel onbekende gezangen weer tot een echt volksbezit te maken. Ons Secretariaat gaf zelf een klein plaatje uit met een proeve van *„Nederlandse Vespers".* De tekst is ontleend aan het bekende Klein Brevier en de muziek werd geschreven door de voor velen van u niet onbekende kerkmusicus R. Schelstraete. Deze Vespers zijn op de eerste plaats bedoeld voor de religieuzen die het Klein Brevier gebruiken, maar zullen op de duur ook voor internaten e.d. zeer nuttig kunnen zijn. Het is alleszins de moeite waard er kennis mee te maken. Dit plaatje (*Ecclesia V 45-01, f* 8.50) is uitsluitend verkrijgbaar bij het Interdiocesaan Liturgisch Secretariaat te Nijmegen.
In Frankrijk zijn twee pogingen zeer bekend, n.l. de psalmen van Pater J. Gelineau S.J. en van Pater L. Deiss C.S.Sp. Van P. Gelineau zijn nu drie grote langspeelplaten uit, elk van 30 cm. (33 t., *f* 30.—): *SM 33-04, SM 33-08* en *SM 33-09.* De eerste plaat met zijn beroemde psalm 22 (Le Seigneur est mon berger) en de Magnificat heeft in Frankrijk maar ook ver daarbuiten furore gemaakt. Bij het Secretariaat zijn ook verkrijgbaar de boekjes *„53 psaumes et 4 cantiques"* (*f* 4.25, corresponderend aan SM 33-08 en 09) en *„24 psaumes et un cantique* (*f* 1.65), dat ook de teksten bevat van SM 33-04. Bij dit laatste boekje sluit aan: *Accompagnement pour harmonium ou orgue sans pédale. Harmonisations pour 4 voix mixtes* (*f* 3.25). I.L.S., Archipelstraat 17, Nijmegen

Imprimatur: H. J. H. M. Fortmann, cens. a.h.d. Huis ter Heide, die 4 apr. 1957.